

Rola mecenatu Kopalni Soli „Wieliczka” w kultywowaniu górniczych tradycji i promocji dziedzictwa (na przykładzie twórczości muzycznej i rzeźbiarskiej)

The Role of Patronage of the Wieliczka Salt Mine in Cultivating Mining Traditions and Promoting Heritage (Using the Example of Musical and Sculptural Creativity)

Agnieszka WOLAŃSKA

Kopalnia Soli „Wieliczka” Wsparcie Sp. z o. o., Park Kingi 10, 32-020 Wieliczka,
e-mail: agnieszka.wolanska@kopalnia.pl

STRESZCZENIE

Artykuł porusza kwestie zagadnień związanych z działalnością artystyczną wielickich górników. Autorka podjęła próbę sformułowania odpowiedzi na pytanie: jak opieka organizacyjna, finansowa i twórcza wpłynęła na poziom obecnie prezentowanego rzeźbiarstwa solnego i koncertów orkiestry górniczej? Mecenat jakim zarząd kopalni obejmował artystyczne aspekty działalności górników przyczynił się do rozwoju muzycznych przedsięwzięć Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Kopalni Soli „Wieliczka” oraz do zrealizowania wielu projektów rzeźbiarskich. Pielęgnowanie i ochrona tradycji rzeźbiarskich i muzycznych wpisane są w misję wielickiej kopalni, która wiąże się z zachowaniem i udostępnianiem dziedzictwa kulturowego.

Słowa kluczowe: Wieliczka, kopalnia, mecenat, dziedzictwo, orkiestra, rzeźbiarstwo

ABSTRACT

This article addresses the artistic activities of the Wieliczka miners. The author attempts to answer the question: how have organizational, financial, and creative support influenced the quality of the currently presented salt sculptures and concerts by the miners' band? The patronage provided by the mine's management for the artistic aspects of the miners' activities has contributed to the development of the Wieliczka Salt Mine's Representative Brass Band and the creation of numerous sculptural projects. Nurturing and preserving the sculptural and musical traditions are integral to the mission of the Wieliczka Salt Mine, which is focused on safeguarding and making its cultural heritage accessible.

Keywords: Wieliczka, mine, patronage, heritage, brass band, sculpting

1. WSTĘP

Podejmując temat mecenatu zarządów wielickiej kopalni soli w kultywowaniu tradycji muzycznych i rzeźbiarskich, należy na początku spróbować zdefiniować pojęcie mecenatu, a szczególnie jego współczesny wymiar, jak również spróbować odpowiedzieć na pytanie: czym jest dziedzictwo kulturowe? „Pojęcie mecenatu oznacza w zasadzie bezinteresowne, głównie finansowe wspieranie realizacji różnych przedsięwzięć (głównie w dziedzinie sztuki i na-

1. INTRODUCTION

When discussing the role of the Wieliczka Salt Mine's management in cultivating musical and sculptural traditions, it is essential first to define the concept of patronage, particularly in its modern aspects, and to address the question: what constitutes cultural heritage?

“The concept of patronage essentially refers to the generous, primarily financial, support for various endeavors, especially in art and science. It originates from the name of Gaius Maecenas (70-8 BC), a political advisor to Emperor

uki). Wywodzi się od nazwiska Gaiusa Maecenasa (70-8 BC), politycznego doradcy cesarza Augusta, wspierającego rzymskich poetów (m.in. Horacego (65-8 BC), Wergiliusza (70-19 BC), Propercjusza (50-2 BC), Lucjusza Wariusza Rufusa (70-15-BC). Stosowane jest powszechnie i rozumiane intuicyjnie, chociaż często mylone z pojęciami dobroczynności, patronatu czy sponsoringu” (<https://www.historiasztuki.com.pl/strony/023-00-00-MECENAT.html>). Mecenat jest obecnie zjawiskiem częstym, ale w różnych dziedzinach życia ma on różne znaczenie. Ponieważ w znacznej mierze polega on na finansowaniu i promowaniu różnych zjawisk, jego zasięg i znaczenie można rozpoznać tylko wtedy, gdy potrafimy określić, kto i co finansuje. Cytując autorów przywołanej powyżej strony internetowej „najtrudniej jest odróżnić mecenat od patronatu w dziedzinie sztuki. Wg teoretyków zjawiska mecenat oznacza wspieranie działań artystycznych o charakterze ogólniejszym, a jego celem jest zachowanie i rozwijanie pewnej tradycji kulturowej - czyli pożytek wspólnoty, natomiast patronat oznacza wspieranie działań konkretnego artysty (grupy, nurtu) i ma na celu umożliwienie patronowi wpływu na rozwój jakiegoś konkretnego zjawiska”.

Kolejnym bardzo ważnym terminem jest dziedzictwo kulturowe, czyli zasoby odziedziczone po poprzednich pokoleniach. To przedmioty, tradycje, wierzenia, wartości i wiedza, które kolejne pokolenia uznają za cenne i prowadząc twórczy dialog z przeszłością – nadają im znaczenia spajające społeczność. Dziedzictwo kulturowe daje nam poczucie tożsamości, poczucie więzi i trwania w czasie i miejscu. (<https://www.nid.pl>)¹. Dziedzictwo to pojęcie, które okazuje się niezbędne do zrozumienia relacji między przeszłością a teraźniejszością. Jest ono procesem nieustannej reinterpretacji przeszłości, w którym fundamentalną rolę odgrywają nasza pamięć i nasz wybór (Purchla J., 2013). Ten autonomiczny wybór odróżnia pojęcie dziedzictwa kultury, które z natury rzeczy ma wymiar węższy, od zasobów nazywanych dobrami kultury. Te ostatnie to szersze pojęcie, w którym zamyka się cały kulturalny i artystyczny dorobek ludzkości (Gawęł Ł., 2013).

Współczesny mecenat Kopalni Soli „Wieliczka” jest ściśle związany z faktem wpisania kopalni w 1978 roku na I Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Dwa lata wcześniej wielicką kopalnię wpisano do krajowego rejestru zabytków (wpis z dnia 2. 04. 1976 roku do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie. Nr rejestru A-580), natomiast w roku 1994 Prezydent RP uznał ją za Pomnik Historii.

Ochrona dziedzictwa górniczego w przypadku wielickiej kopalni to również ochrona tradycji rzeźbiarskich i muzycznych. Działania zarządów Kopalni Soli „Wieliczka” w zakresie wspierania muzyków i rzeźbiarzy doskonale wpisuje

Augustus, known for his support of Roman poets such as Horace (65-8 BC), Virgil (70-19 BC), Propertius (50-2 BC), and Lucius Varius Rufus (70-15 BC). While the term is widely used and understood intuitively, it is often confused with concepts such as philanthropy or sponsorship” (own translation; source: <https://www.historiasztuki.com.pl/strony/023-00-00-MECENAT.html>).

Patronage is a common phenomenon today, but it has different meanings in various areas of life. Since it largely involves funding and promoting various causes, its scope and significance can only be understood by identifying who is providing the support and what is being financed. As the authors of the aforementioned website note, “The most difficult distinction to make in art is between patronage and sponsorship. According to theorists, patronage involves supporting artistic endeavors on a broader scale to preserve and foster a particular cultural tradition for the benefit of the community. In contrast, sponsorship focuses on supporting the work of a specific artist (group or movement) and gives the sponsor some influence over the development of a particular phenomenon” (own translation).

Another crucial term is cultural heritage, which refers to the “resources inherited from previous generations. These include objects, traditions, beliefs, values, and knowledge that successive generations consider valuable. Through creative dialogue with the past, these elements acquire meanings that help unify the community. Cultural heritage gives us a sense of identity, connection, and continuity through time and place” (own translation; source: <https://www.nid.pl>)¹. The concept of heritage is essential for understanding the relationship between the past and the present. It is a process of continuous reinterpretation of the past, where memory and choice play a fundamental role (Purchla J., 2013). This autonomous choice distinguishes the concept of cultural heritage, which is inherently narrower, from the broader resources referred to as cultural assets. The latter is a broader term encompassing the entirety of humanity’s cultural and artistic achievements (Gawęł Ł., 2013).

The modern patronage of the Wieliczka Salt Mine is closely linked to its inclusion on the UNESCO World Heritage List in 1978. Two years prior, the mine had been listed as a national historic monument (entered into the register of the Regional Conservator of Monuments in Krakow, No. A-580 on April 2, 1976). In 1994, it was further recognized as a Historic Monument by the President of the Republic of Poland.

The protection of the mining heritage at the Wieliczka Salt Mine also involves the preservation of sculptural and musical traditions. The management’s efforts to support musicians and sculptors align with the broader issue of managing cultural heritage by state-owned companies.

¹ <https://nid.pl/wp-content/uploads/2023/10/Guidance-and-toolkit-for-impact-assessments-POLISH-09.10.pdf>

¹ <https://nid.pl/wp-content/uploads/2023/10/Guidance-and-toolkit-for-impact-assessments-POLISH-09.10.pdf>

się w problematykę zarządzania dziedzictwem kulturowym przez spółki skarbu państwa.

2. REPREZENTACYJNA ORKIESTRA DĘTA KOPALNI SOLI „WIELICZKA” - ZARYS DZIAŁALNOŚCI (HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ)

Za początek działalności orkiestry salinarnej przyjmuje się rok 1830, jednak z całą odpowiedzialnością możemy tę datę przesunąć przynajmniej do przełomu XVIII/XIX wieku. Niektórzy badacze historii początki kopalnianej orkiestry umiejscawiają jeszcze wcześniej. Muzyka rozbrzmiewała bowiem w wielickich podziemiach od czasów, gdy zaczęły one stanowić swoistą atrakcję turystyczną. Tak było już w czasach staropolskich, kiedy to uczestnikom podziemnych biesiad towarzyszyła muzyka (Markowski I., 2001). W latach 70. XVIII wieku, po pierwszym rozbiórce Polski, Austriacy obejmując zarząd w kopalni zadbał również o uporządkowany rozwój ruchu turystycznego. Wyznaczyli trasę turystyczną i określili atrakcje towarzyszące zwiedzającym. Jedną z najbardziej oczekiwanych - było zwiedzanie kopalni przy dźwiękach orkiestry górniczej (Konwerska B., 2020). Organizowana początkowo jedynie dla uczczenia szczególnych wydarzeń kapela, przekształciła się z czasem w stałą orkiestrę górniczą. Ważnymi wydarzeniami były ceremonie przyjmowania szczególnie ważnych gości. Oprawą tych wizyt były popisy górniczej orkiestry. W 1809 roku na poziomie I (poziom pierwszy Bono – 64 m pod powierzchnią) wielickiej kopalni urządzono salę balową Łętów, w której znajdowała się specjalnie wzniesiony balkon – galeria dla orkiestry. Muzyka salinarna towarzyszyła gościom nie tylko w sali balowej Łętów, ale również w komorze Michałowice, i przy jeziorze Przykos. W 1830 roku orkiestra występująca w wielickich podziemiach nosiła miano Cesarsko-Królewskiej Muzyki Salinarnej. Sprawcą całego przedsięwzięcia tj. regularnego dęcia w instrumenty był wybitny administrator Urzędu Salinarnego, zarządzający kopalnią w latach 1812-1832, Józef Lill von Lillienbach. Koszt utrzymania orkiestry salinarnej (zakupy instrumentów, honoraria) pokrywano początkowo ze specjalnie na ten cel założonego w 1847 roku Funduszu Muzycznego, regularnie zasilanego comiesięcznymi składkami wpłacanymi przez stałych i niestałych robotników jak również przez dozorców. Pracownicy zastrzeżli sobie: „za te opłaty górnicy wymawiają sobie, że muzyka salinarna winna grać bezpłatnie na uroczystości górniczej w dniu św. Klemensa, św. Kingi, przy uroczystych pochodach górniczych W 1868 roku, wprowadzono nowy regulamin zwiedzania wielickich podziemi i uregulowano opłaty za zwiedzanie (Konwerska B., 2020). Fundusz Muzyczny (Kasa Muzyczna) na utrzymanie orkiestry górniczej był zasilany z comiesięcznych, regularnych urzędniczych składek oraz (co było nowością) z części środków uzyskanych z turystyki. Liczono, że

2. THE WIELICZKA SALT MINE REPRESENTATIVE BRASS BAND - AN OVERVIEW OF ACTIVITIES (HISTORY AND PRESENT)

The saline band is generally thought to have begun in 1830; however, it is more accurate to trace its origins back to the late 18th or early 19th century. Some historians suggest that the band's origins might be even earlier. Music had been resonating through the Wieliczka underground since the time tourists began to visit the mines. This was already the case in the early Polish period when music accompanied participants of underground feasts (Markowski I., 2001). In the 1770s, following the First Partition of Poland, the Austrians, upon taking over the management of the mine, also ensured the organized development of tourism. They established a designated tourist route and outlined the attractions for visitors. One of the most anticipated features was a tour of the mine accompanied by the sounds of the miners' band (Konwerska B., 2020). Originally formed only to commemorate special events, the music group gradually evolved into a permanent miners' band. Key events included ceremonies welcoming distinguished guests. The highlight of these visits was the showcases of the miners' band. In 1809, a ballroom named Łętów was established on Level I (the first level, called Bono, 64 meters below the surface) of the Wieliczka mine, featuring a specially constructed balcony designed as a gallery for the band. The saline music accompanied guests not only in the Łętów ballroom but also in the Michałowice Chamber and by the Przykos Lake. In 1830, the band performing in the Wieliczka underground was known as the Imperial and Royal Salinary Music Ensemble. The driving force behind the entire endeavor, involving the regular buzzing and blowing into the instruments, was the distinguished administrator of the Salinary Office, Józef Lill von Lillienbach, who managed the mine from 1812 to 1832. The costs of maintaining the saline band, including the purchase of instruments and musicians' fees, were initially covered by the Music Fund, which was established for this purpose in 1847. This fund was regularly replenished through monthly contributions from both permanent and temporary workers, as well as from the mine's foremen. The employees stipulated that “with these payments, miners ensured that the saline music shall perform free of charge during mining celebrations on St. Clement's Day, St. Kinga's Day, and at ceremonial mining processions” (own translation). In 1868, new regulations were introduced for visiting the Wieliczka underground, and tour fees were regulated (Konwerska B., 2020). The Music Fund (Cash Office), established to support the miners' band, was financed through monthly contributions from officials, and (as a new development), a share of tourism revenue. It was anticipated that the band's costs would be recouped over time and that playing for tourists would boost tourism income. Over the years, this proved to be true, with the Music Fund's in-

koszty poniesione na orkiestrę zwrócić się i z czasem granie dla turystów zwiększy dochody z turystyki. Z upływem lat tak się stało i dochody Funduszu Muzycznego rosły wprost proporcjonalnie do wzrostu frekwencji zwiedzających kopalnię. Z funduszu tego pokrywano również wynagrodzenie dla muzyków, aż do 1932 roku, kiedy to nastąpiła zmiana i pensje zaczęto wypłacać z bezosobowego funduszu płac. W przepisach, nowelizowanego w 1871 roku, Funduszu Muzycznego, można znaleźć następującą informację „celem muzyki salinarnej jest harmoniczna gra przy publicznych pochodach górniczych; uroczystościach pogrzebowych; świątecznych mszach górniczych; tourach gościnnych w Kopalni; wreszcie produkcjach w ogrodach i na placach publicznych, jak nie mniej wystąpienie muzykantów przy każdej sposobności, gdzie tego Cesarsko-Królewski Zarząd Salinarny uzna za stosowne” (Krokosz P., 2011)². Obok zapewnienia muzyki salinarnej, Fundusz Muzyczny był również źródłem, z którego udzielano niskoprocentowych, krótkoterminowych pożyczek oraz wsparcia dla wielickich organizacji dobroczynnych (Konwerska B., 2022).

Pierwszymi kapelmistrzami wielickiej orkiestry byli Austriacy, Czesi i Słowacy. Dokonywali oni wyboru repertuaru, przeprowadzali próby oraz dyrygowali orkiestrą podczas ważniejszych koncertów. Ich zastępcy zwani tamburmajarami odpowiadali za kwestie organizacyjne, a także dyrygowali podczas marszów i pogrzebów. Przy orkiestrze działała również szkoła muzyczna, która uczyła praktycznej gry na instrumentach (KOZŁOWSKI R., 1998). Członkami orkiestry byli pracownicy saliny, a jej skład i liczebność ulegały zmianom w zależności od sytuacji ekonomiczno-politycznej (w 1876 – 29 osób; w 1899 – 35 osób; od 1900-1914 – 40 osób). Przynależność do orkiestry górniczej silnie łączyła robotników salinarnych, którzy, z racji muzykowania, zatrudniani byli głównie przy lżejszych pracach fizycznych. Wynikało to z faktu, iż rolę muzyków zarząd kopalni traktował jako ważniejszą niż rolę zawodowych górników. W XIX wieku orkiestra górnicza wielickiej kopalni reprezentowała wysoki poziom artystyczny, o czym świadczą liczne zamówienia na koncerty w całej Galicji. Muzycy występowali też wspólnie z założonym w 1878 roku Towarzystwem Śpiewaczym Lutnia. Od połowy XIX wieku przy kapeli górniczej działała namiastka szkoły muzycznej, w której uczono praktycznej gry na instrumentach. Instrumenty nabywano w firmie Häusslerów w Krakowie, jak również w Schönbach koło Egeru i w Königsgrätz. Dla orkiestry zakupywano również uniformy, na które składały się kitla górnicza, spodnie, kołpak z pióropuszem, czapka i krawatka uniformowa (Markowski I., 2001). W archiwum Muzeum Żup Krakowskich zachował się kwestionariusz z 1911 roku, gdzie dokładnie wyliczono, że w tym roku dano 26

come rising proportionally to the increase in visitor numbers. The fund covered musicians' salaries until 1932, when these payments were shifted to a general payroll fund. The regulations of the Music Fund, updated in 1871, specified that: “The purpose of the saline music is to provide harmonious performance during public mining processions, funerals, festive mining masses, guest tours in the mine, and events in gardens and public squares, as well as at any other opportunity deemed appropriate by the Imperial Royal Salinary Administration” (own translation; Krokosz P., 2011)². Alongside providing saline music, the Music Fund also provided low-interest, short-term loans and supported charitable organizations in Wieliczka town (Konwerska B., 2022).

The first bandmasters of the Wieliczka mine music group were Austrians, Czechs, and Slovaks. They were responsible for selecting the repertoire, leading rehearsals, and conducting the band during major performances. Their deputies, known as drum majors (tamburmajor), managed organizational duties and conducted the ensemble during marches and funerals. There was also a music school affiliated with the band that provided practical instruction in playing instruments (Kozłowski R., 1998). The band consisted of employees from the salt mine, and its size and structure fluctuated according to economic and political conditions. For example, it had 29 members in 1876, 35 members in 1899, and 40 members between 1900 and 1914. Being part of the miners' band strongly bonded the saline workers, who were often assigned lighter physical tasks due to their musical duties. This was because the mine management considered the role of musicians to be more important than that of the professional miners. In the 19th century, the Wieliczka miners' band represented a high level of artistic excellence, as evidenced by numerous requests for performances throughout Galicia. The musicians also performed together with the Lutnia Singing Society, established in 1878. Instruments were sourced from the Häussler firm in Krakow, as well as from Schönbach near Eger and Königsgrätz. The band was also equipped with uniforms, which included mining jackets, trousers, a hat with a plume, a cap, and a uniform tie (Markowski I., 2001). A 1911 questionnaire preserved in the archives of the Cracow Saltworks Museum records that the band performed regularly throughout that year: 26 concerts in the city park (now A. Mickiewicz Park) on Wednesdays, weekly performances every Sunday at the parish church, around 20 appearances at amateur theater productions, 50 performances during mine tours, and about 5 at national and mining ceremonies. At the beginning of the 20th century, the band held approximately 100 concerts annually. Starting in 1864, the Wałczyn Chamber in the Wieliczka

² Za Krokosz P., por. Arch. MŻKW, V, sygn.. 261, k.3v. Wszyscy członkowie kapeli uczestniczący w uroczystościach pogrzebowych i występach publicznych zobowiązani byli nosić stosowne uniformy.

² According to Krokosz P., see Archives of Cracow Saltworks Museum in Wieliczka, V, file no. 261, folio 3v. All members of the band participating in funeral ceremonies and public performances were required to wear appropriate uniforms.

koncertów we środy w parku miejskim (obecny park A. Mickiewicza), w każdą niedzielę w kościele parafialnym, ok. 20 występów podczas przedstawień amatorskiego teatru, 50 występów podczas zwiedzania kopalni, a także około 5 podczas uroczystości narodowych i górniczych. Na początku XX wieku w sumie odbyło się około 100 koncertów rocznie. Od 1864 roku, w komorze Wąlczyn w wielickiej kopalni organizowany był półgodzinny postój z bufetem i muzyką orkiestry górniczej. Cyklicznym wydarzeniem o charakterze kulturalnym był „festyn górniczy”, na którym również koncertowała orkiestra. Festyn odbywał się w rocznicę odwiedzin kopalni przez cesarza Franciszka Józefa I. Udostępniano wtedy „za mierną opłatą” trasę turystyczną wszystkim chętnym. Równie uroczyście obchodzono rocznice urodzin Panującego (Krokosz P., 2011)³. Muzycy nie ograniczali się tylko do uatrakcyjniania pobytu gości w kopalni, lecz z wielkim zaangażowaniem brali udział w licznych uroczystościach o charakterze kościelnym i patriotycznym odbywających się w mieście. Zarząd kopalni wyrażał zgodę na bezpłatny udział orkiestry salinarnej podczas uroczystości patriotycznych organizowanych przez władze miasta Wieliczki (Międzybrodzka M., 2021). Pozwalała na to od lat 60 XIX wieku autonomia galicyjska. Stała atrakcją dla mieszkańców były popisy muzyczne w wielickich parkach. Warto podkreślić, iż wysoki poziom wykonywanego repertuaru powodował napływ licznych próśb do Zarządu Salinarnego o „wypożyczenie” orkiestry na zamiejscowy występ⁴. Orkiestra wielickiej kopalni grała w Krakowie, gdy sprowadzano do kraju prochy Adama Mickiewicza w 1891 roku oraz gdy w 1900 roku Uniwersytet Jagielloński obchodził swoje 500-lecie a także przy uroczystościach odsłonięcia Pomnika Grunwaldzkiego w 1910 roku. Orkiestra salinarna nie zawiesiła działalności artystycznej nawet w czasie I wojny światowej (1914-1918). Koncertowano w ograniczonym wymiarze, niemniej jednak organizowano występy zarówno w parku miejskim, jak i salinarnym. W zbiorach Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce zachował się program koncertu z 15 sierpnia 1915 roku, gdzie odnotowano tytuły ośmiu utworów granych wtedy, w tym „Walce Akademickie” autorstwa ówczesnego kapelmistrza Mieczysława Nigrina. W okresie międzywojennym orkiestra powróciła do grania dla turystów w składzie zmniejszonym do 12 osób. Z zachowanej „Taryfy zwiedzania kopalni soli” z 1934 roku, wiemy, że za granie dla grupy do 100 turystów muzycy otrzymywali po 1,70 zł a kapelmistrz 3,50 zł. W niedzielę honorarium podwajano. Biorąc pod uwagę ówczesne stawki pracownicze było to godziwe

mine hosted a half-hour break, complete with a buffet and music from the miners’ band. A recurring cultural event was the “Miners’ Festival,” where the band performed. The festival was held annually to mark the anniversary of Emperor Franz Joseph I’s visit to the mine. At that time, the tourist route was made available to all interested parties for a modest fee. The anniversaries of the reigning monarch’s birth were also celebrated with equal ceremony (Krokosz P., 2011)³. The musicians didn’t just enhance the experience of visitors in the mine; they were also deeply involved in numerous religious and patriotic ceremonies taking place in the town. The mine’s management granted permission for the saline band to participate free of charge in patriotic ceremonies organized by the authorities of Wieliczka town (Międzybrodzka M., 2021). This was made possible by the Galician autonomy established in the 1860s. A regular attraction for the residents was the musical performances held in Wieliczka’s parks. It is worth noting that the high quality of the performed repertoire led to frequent requests for the Salinary Administration to “rent” the band for performances in other locations⁴. The Wieliczka mine band played in Krakow during the repatriation of Adam Mickiewicz’s remains to Poland in 1891, the 500th anniversary of Jagiellonian University in 1900, and the unveiling of the Grunwald Monument in 1910. The *saline* band did not suspend its artistic activities even during World War I (1914-1918). Although performances were limited, concerts were still held both in the city park and the saline park. In the collections of the Cracow Saltworks Museum in Wieliczka, a concert program from August 15, 1915, has been preserved. This program features the titles of eight pieces performed that day, including the “Academic Waltzes” composed by the then-conductor Mieczysław Nigrin. During the interwar period, the band resumed performing for tourists, though with a reduced ensemble of 12 members. According to the preserved “Salt Mine visitor tariff” from 1934, we know that musicians were paid 1.70 PLN per performance for a group of up to 100 tourists, while the bandmaster was paid 3.50 PLN. On Sundays, the fee was doubled. Considering the wage rates of the time, this was fair compensation. After Poland regained its independence, the cultural and social life of Wieliczka’s residents experienced a revival. The mine’s band played a significant role in this revival, often performing alongside other groups like the Lutnia Singing Society. The band also accepted invitations for joint performances initiated by various groups, including the Amateur Society “Sokół.” The full

³ Arch. MŻKW, AS, sygn.2889, k. 289-292.

⁴ W 1873 roku Zarząd Zdrojowy w Krynicy, zwrócił się do Zarządu salinarnego o oddelegowanie kilkunastu muzyków aby umilali czas kuracjom. Zarząd kopalni nie zgodził się ponieważ: „składa się ona z robotników górniczych, których na tak długi czas od roboty uwolnić nie można”. O wielicką orkiestrę prosili też władze kopalni w Sierszy oraz władze salinarne w Borysławiu, aby godnie powitać przybywającego tam w 1884 roku cesarza Franciszka Józefa I.

³ Archives of Cracow Saltworks Museum in Wieliczka, AS, file no. 2889, folios 289-292.

⁴ In 1873, the Health Resort Management in Krynica requested the Salinary Management to delegate several musicians to entertain the spa guests. The mine management declined, stating that “it consists of mining workers who cannot be released from work for such a long time.” The Wieliczka band was also requested by the mine authorities in Siersza and the salinary authorities in Boryslaw to properly welcome Emperor Franz Joseph I when he visited there in 1884.

wynagrodzenie. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości rozkwitły na nowo kulturalno-społeczne sfery życia mieszkańców Wieliczki. Brała w nim udział również kopalniana orkiestra. Często towarzyszyła też innym zespołom, jak np. Towarzystwu Śpiewaczemu Lutnia oraz przyjmowała zaproszenia na wspólne występy artystyczne inicjowane przez inne organizacje np. Towarzystwo Amatorskie „Sokół”. Orkiestra górnicza w pełnym składzie grała na uroczystościach: państwowych, kościelnych i górniczych. Orkiestranci wielickiej kopalni występowali, gdy wmurowano kamień węgielny pod budowę Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w 1923 roku. Muzycy saliny wielickiej zapewniali oprawę muzyczną na festynach zorganizowanym przez Ochotniczą Straż Pożarną. Celebrowano w towarzystwie muzyków dętej orkiestry wydarzenia z dawnej historii Polski (jak rocznice powstań narodowych listopadowego i styczniowego), jak również wydarzenia z najnowszej historii np. 10. rocznicę odzyskania przez Polskę dostępu do Bałtyku (10 lutego 1920 roku). 6 marca 1921 roku orkiestra koncertowała w kościele parafialnym w intencji Plebiscytu Górnoląskiego. Tradycją były uroczyste obchody imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego, każdego roku w marcu. 12 grudnia 1918 roku orkiestra towarzyszyła uroczystości poświęcenia Groty im. Józefa Piłsudskiego w wielickiej kopalni. Przy dźwiękach orkiestry obchodzono kolejne rocznice Konstytucji 3 Maja. Celebrowano również jubileusze związane z twórcami polskiej kultury np. w 1932 roku „Dzień Moniuszkowski”, podczas którego orkiestra dała koncert w Parku Mickiewicza. 10 listopada 1938 roku orkiestra uczestniczyła wraz z Lutnią w jubileuszowym koncercie z okazji 20-lecia odzyskania niepodległości. Z towarzyszeniem górniczej orkiestry, każdego roku, prowadzono procesje Bożego Ciała. Do wybuchu II wojny światowej równoległe z orkiestrą dętą działała orkiestra smyczkowa, licząca około 40 muzyków, którą dyrygowali tamburmajorzy.

W czasie II wojny światowej (1939-1945) orkiestra nadal dawała koncerty. Muzykowano w kościele parafialnym św. Klemensa oraz co tydzień na dziedzińcu Zamku Żupnego, który był siedzibą dyrektora kopalni soli. Muzycy koncertowali również pod ziemią w kaplicy św. Kingi, m. in. podczas uroczystej mszy z okazji ślubu dyrektora kopalni Kurta von Felsena⁵.

Na przestrzeni wieków zapal uzdolnionych muzycznie górników do pracy w orkiestrze kopalnianej nigdy nie zgasł. Bywały lata osłabionej działalności, ale wynikały one głównie z zawirowań politycznych i z niesprzyjających warunków społeczno-ekonomicznych.

Ważnym elementem zapewniającym komfort koncertowania i przeprowadzania prób były budynki nadszybi, gdzie orkiestra miała swoją siedzibę. Próby odbywały się w nad-

band performed at state, religious, and mining ceremonies. The Wieliczka mine band players performed at the cornerstone laying ceremony for the AGH University of Krakow in 1923 and also provided musical accompaniment for festivals organized by the Volunteer Fire Brigade. Events from both Poland's past and recent history were celebrated with the accompaniment of the band, including anniversaries of national uprisings such as the November and January Uprisings, as well as more recent events like the 10th anniversary of Poland regaining access to the Baltic Sea on February 10, 1920. On March 6, 1921, the band performed a concert at the parish church in support of the Upper Silesian Plebiscite. The annual celebration of Marshal Józef Piłsudski's name day in March became a tradition. On December 12, 1918, the band performed at the dedication ceremony of the Józef Piłsudski Grotto in the Wieliczka mine. The band also played at the celebrations marking the anniversaries of the May 3rd Constitution. They celebrated jubilees honoring figures of Polish culture, such as the "Moniuszko Day" in 1932, during which the band gave a concert in Mickiewicz Park. On November 10, 1938, the band, along with Lutnia, participated in a commemorative concert marking the 20th anniversary of Poland's regained independence. Every year, the band accompanied the Corpus Christi processions. Before the outbreak of World War II, a string group, consisting of about 40 musicians under the leadership of the drum majors, operated alongside the brass band.

During World War II (1939-1945), the band continued to perform. They played in the Parish Church of St. Clement and every week in the courtyard of the Saltworks Castle, which served as the residence of the mine director. The musicians also performed underground in

St. Kinga's Chapel, including at a special Mass for the wedding of the mine director, Kurt von Felsen⁵.

Over the centuries, the enthusiasm of musically gifted miners for participating in the mine's band never waned. There were periods of diminished activity, but these were mainly due to political upheavals and unfavorable socio-economic conditions.

A key factor in ensuring comfort for performances and rehearsals was the shaft top buildings, which housed the band. Rehearsals were held in the shaft top buildings of the J. I. Paderewski, Daniłowicz, Górsko, and Regis Shafts⁶.

⁵ General Governor Hans Frank was present at this Mass and started inviting the mine band to perform at Wawel Castle. The Wieliczka band performed in the Wawel Castle courtyard, including in 1943.

⁶ Rehearsals since the 19th century took place in the shaft top of the Emperor Franciszek Shaft (renamed the Ignacy Jan Paderewski Shaft in 1918). Around 1918, the band was moved to the attic of the southern wing of the Daniłowicz Shaft shaft top. In the 1920s, the band returned to the Paderewski Shaft, playing until the shaft top was dismantled in 1958. The exception was three years of occupation (1942-1945) when the ensemble was relocated to the Saltworks Castle. After 1958, the band was moved to the Regis Shaft shaft top, where it operated until 1963. Subsequently, due to the adaptation of

⁵ Na tej mszy obecny był generalny gubernator Hans Frank, który zaczął zapraszać kopalnianą orkiestrę na specjalne występy na Wawel. Na dziedzińcu zamku wawelskiego wielicka orkiestra występowała m.in. w 1943 roku.

szybiach szybów: J. I. Paderewskiego, Daniłowicza, Górsko i Regis⁶.

Już po zakończeniu II wojny światowej liczba muzyków Orkiestry Zakładowej Żupy Solnej wzrosła do 30 osób. Uświetniali swoimi występami liczne pochody i akademie, m.in. 4 listopada 1945 roku uczestniczyli w uroczystym pogrzebie Wincentego Witosa. W lipcu 1946 roku orkiestra salinarna jak i reaktywowane Towarzystwo Śpiewacze Lutnia uatrakcyjnili swoimi występami obchody „Święta Morza”. Rozpoczął się wtedy również dla orkiestry czas popularności w mediach. 3 września 1948 roku muzycy wieliczcy wzięli udział w audycji „Szczypta soli” w ramach cyklicznego programu Polskiego Radia „Przy sobocie po robocie”. Od lat 60. XX wieku spada zainteresowanie członkostwem w orkiestrze. Wynikać to mogło z ogólnego pogorszenia się sytuacji materialnej muzyków, jak również z sytuacji gospodarczo – politycznej w kraju⁷. Niestety w połowie lat 80. XX wieku skład orkiestry skurczył się do 17 muzyków, którzy występowali głównie na imprezach miejscowych. Grali również dla szczególnych gości zwiedzających trasę turystyczną m. in. na zakończenie obrad Komisji Chemicznej RWPGR w komorze Stanisława Staszica (1984 roku). Dyrekcja kopalni wyznaczała osobę, która była opiekunem orkiestry i pomagała w sprawach administracyjno-organizacyjnych⁸. Dzięki zaangażowaniu kilku najbardziej aktywnych muzyków i dyrekcji wielickiej kopalni, orkiestra w II połowie lat 80. zaczęła powoli odbudowywać swój skład i poszerzać repertuar. Aby ratować orkiestrę w świadomy sposób złamano tradycję naboru członków do orkiestry. Do lat 80. XX wieku muzycy rekrutowali się wyłącznie spośród pracowników kopalni, często grając w orkiestrze było tradycją wielopokoleniową wielickich rodzin górniczych. Natomiast od ok. 35 lat skład orkiestry zasilają zawodowi muzycy bądź studenci krakowskich szkół muzycznych i Akademii Muzycznej, nie związani zawodowo z kopalnią⁹. W tym czasie rozpoczął się również owocny, okres występów poza granicami kraju. W 1988 roku orkiestra przyjęła zaproszenie Związku Muzycznego w Buchloe w Ba-

After the end of World War II, the number of musicians in the Corporate Saltworks Band increased to 30. They enhanced numerous parades and ceremonies, including participating in the solemn funeral of Wincenty Witos on November 4, 1945. In July 1946, both the salinary band and the revived Lutnia choir contributed to the celebrations of “Święto Morza” (the Sea Festival) with their performances. This marked the beginning of a period of increased media attention for the band. On September 3, 1948, the Wieliczka mine musicians appeared on the Polish Radio program “Szczypta soli” (A Pinch of Salt), which was part of the recurring show “Przy sobocie po robocie” (Saturday After Work). From the 1960s onward, interest in joining the band began to wane, likely due to the worsening financial situation of the musicians and the broader economic and political climate in the country⁷. By the mid-1980s, the band had dwindled to just 17 members, mostly performing at local events. They also played for distinguished guests visiting the tourist route, including the conclusion of the Chemical Committee of the COMECON (Council for Mutual Economic Assistance) meeting in the Stanisław Staszic Chamber in 1984. The mine management appointed a supervisor to assist the band with administrative and logistical tasks⁸. With the dedication of a few active musicians and the support of the Wieliczka mine management, the band slowly began to rebuild its ranks and expand its repertoire in the late 1980s. To save the band, a deliberate decision was made to break the tradition of recruiting only from the mine’s employees. Until the 1980s, musicians were exclusively drawn from mine workers, and playing in the band was often a multi-generational tradition in Wieliczka’s mining families. However, for the past 35 years, the band has been supplemented by professional musicians and students from Krakow’s music schools and the Academy of Music, who are not professionally connected to the mine⁹. During this time, the band also embarked on a fruitful period of performances abroad. In 1988, they accepted an invitation from the Music Association in Buchloe, Bavaria, to participate in the International Brass Bands Festival “Dźwięczna Europa” (Resounding Europe), which featured 37 bands from Central Europe. Under the direction of Mieczysław Waga, the Wieliczka band performed several hour-long concerts during the event, marking the start of numerous trips abroad for the band in the following years. Subsequent visits to Buchloe, including by then-director of the mine Ryszard Poda, took place

⁶ Próby od XIX wieku odbywały się w nadszymbiu szybu cesarza Franciszka (nazwanego w 1918 roku szybem Ignacego Jana Paderewskiego). Ok. 1918 roku orkiestrę przeniesiono na poddasze południowego skrzydła nadszymbia szybu Daniłowicza. W latach 20. XX wieku orkiestra wróciła do szybu Paderewskiego, gdzie grano aż do rozebrania nadszymbia w 1958 roku. Wyjątkiem były 3 lata okupacji (1942-1945) kiedy to zespół przeniesiono do Zamku Żupnego. Po 1958 roku orkiestrę przeniesiono do nadszymbia szybu Regis, gdzie funkcjonowała do roku 1963. Następnie w związku z adaptacją sali prób na hale sportową siedzibę orkiestry przeniesiono do Domu Robotniczego przy ul. Szpunara, a stamtąd muzycy powrócili do budynku nadszymbia (jego północnej części) szybu Daniłowicza. Wreszcie, w 1985 roku orkiestra zyskała niezależny budynek w nadszymbiu szybu Górsko. Potem wrócono jeszcze na kilka lat do nadszymbia Regis, aby już definitywnie, w 2009 roku, na stałe przenieść się do wyremontowanych budynków dawnej warzelni soli.

⁷ Lata 70. XX wieku związane są z Mieczysławem Wagą, który został sprowadzony z Krakowa jako zawodowy kapelmistrz.

⁸ W latach 90. XX opiekunem orkiestry był Jan Kaszowski, następnie (od 2005 roku) m.in. Janusz Kobyłecki.

⁹ Informacje uzyskane od świadka historii Stanisława Fiołka.

the rehearsal hall into a sports hall, the band’s headquarters were transferred to the Workers’ House on Szpunara Street. The musicians then returned to the northern part of the Daniłowicz Shaft shaft top. Finally, in 1985, the band acquired an independent building in the Górsko Shaft shaft top. The ensemble briefly returned to the Regis shaft top before permanently relocating in 2009 to the renovated buildings of the former salt refinery.

⁷ The 1970s are associated with Mieczysław Waga, who was brought from Krakow as a professional bandmaster.

⁸ In the 1990s, Jan Kaszowski served as the band’s supervisor, followed by Janusz Kobyłecki, who took over in 2005.

⁹ Information obtained from the historical witness Stanisław Fiołek

warii, gdzie wzięła udział w Międzynarodowym Festiwalu Orkiestr Dętych „Dźwięczna Europa”. Na festiwalu tym zagrało 37 orkiestr z Europy środkowej. Wielicka orkiestra, pod dykcją Mieczysława Wagi, dała podczas festiwalu kilka ponad godzinnych koncertów. Był to początek licznych w latach późniejszych wyjazdów muzyków wielickiej orkiestry dętej. Kolejne wyjazdy do Buchloe (w których uczestniczył ówczesny dyrektor kopalni Ryszard Poda) miały miejsce w 1990 i 1993 roku¹⁰. Aby orkiestra godnie reprezentowała kopalnię zakupiono dla niej nowe uniformy, obuwie i koszule. Orkiestra odnosiła sukcesy m. in. w kategorii musztry paradej także dzięki przyjętemu na stanowisko kapelmistrza majorowi Aleksandrowi Dębskiemu. On to zapoczątkował próby w maszerowaniu na stadionie wielickiego klubu sportowego „Górnik”. Duże zasługi dla orkiestry miała działalność kapelmistrza Józefa Wandasa, w pierwszej połowie lat 90. XX wieku, orkiestra grała głównie repertuar złożony wojskowych marszów¹¹. W 1994 roku, gdy dyrygentem został Władysław Chorobik (z pasji jazzman) zmieniono również repertuar. Górnicza orkiestra zaczęła grać muzykę taneczną, w tym latynoamerykańską. Od 1989 roku zmieniona sytuacja polityczna w Polsce umożliwiła orkiestrze kopalnianej powrót do grania również na uroczystościach kościelnych. Chociaż należy odnotować, że i wcześniej, sporadycznie, takie występy miały miejsce m.in. podczas procesji z katedry wawelskiej na Skałkę. Tuż przed zmianami ustrojowymi, w maju 1989 roku orkiestra przyjęła zaproszenie do Krakowa, gdzie grała na wiecu reaktywowanego ówczesnie NSZZ Solidarność na Rynku Głównym i Placu Jana Matejki. Następnie, po dziesięcioleciach przerwy, powróciła orkiestra z występami na uroczystości z okazji kolejnych rocznic odzyskania przez Polskę niepodległości 11 listopada i uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Grała na Rezurekcyjnej mszy św. i podczas procesji Bożego Ciała. Lata 90. XX wieku to kolejne wyjazdy zagraniczne, m. in. do Augsburga na XVI Festiwal Orkiestr Dętych. Powrócono do tradycji witania dętą muzyką znakomitych gości kopalni. Tak też powitano m. in. Prezydenta USA Georga Busha z małżonką, a także kolejnych Prezydentów Polski Aleksandra Kwaśniewskiego, Lecha Wałęsę oraz Lecha Kaczyńskiego. W 1992 roku dykcja kopalni, z ówczesnym dyrektorem naczelnym Zbigniewem Zarębskim, przywróciła obyczaj organizowania corocznego wyjazdu orkiestry do Starego Sącza na rocznicową mszę św. poświęconą patronce solnych górników Św. Kindze. Muzycy brali również udział w pielgrzymkach do Kalwarii Zebrzydowskiej i w odpustach

in 1990 and 1993¹⁰. To ensure the band could represent the mine with dignity, new uniforms, shoes, and shirts were purchased for the musicians. The band achieved success in the category of parade drill, largely thanks to Major Aleksander Dębski, who was appointed as bandmaster. He initiated marching rehearsals at the “Górnik” sports club stadium in Wieliczka. The band owed much to the efforts of bandmaster Józef Wandas. In the early 1990s, under his leadership, the band primarily performed a repertoire of military marches¹¹. In 1994, when Władysław Chorobik, a passionate jazz musician, became the conductor, the band’s repertoire expanded to include dance music and Latin American styles. Since 1989, the political changes in Poland allowed the band to resume performing at church ceremonies. However, even before this, they occasionally participated in such events, including processions from Wawel Cathedral to Skałka. In May 1989, just before the political changes, the band performed at a rally of the newly reestablished NSZZ Solidarity in Krakow’s Main Market Square and Jan Matejko Square. After decades of absence, the band returned to perform at ceremonies commemorating Poland’s Independence Day on November 11 and the anniversary of the May 3 Constitution. They also played at the Easter Sunday Resurrection Mass and during the Corpus Christi procession. The 1990s saw further international trips, including a visit to Augsburg for the 16th Brass Band Music Festival. The tradition of welcoming distinguished guests to the mine with music was also revived during this period. Notable guests included U.S. President George Bush and his wife, as well as Polish Presidents Aleksander Kwaśniewski, Lech Wałęsa, and Lech Kaczyński. In 1992, under the leadership of then-chief director Zbigniew Zarębski, the mine’s management reinstated the tradition of the band’s annual pilgrimage to Stary Sącz for a mass dedicated to St. Kinga, the patron saint of salt miners. The musicians also participated in pilgrimages to Kalwaria Zebrzydowska (Zebrzydowska Calvary) and the feast of Our Lady of Sorrows in Staniątka. The band fostered a familial atmosphere, with members gathering for events like the Barbórka (St. Barbara’s Day) celebration and the traditional Christmas wafer exchange during the holiday season. They sang carols with the mine’s management and exchanged well wishes for the coming year. It became a tradition to honor miners’ funerals with the solemn music of the brass band. On October 4, 1991, the Lutnia choir and the band participated in the final “Szczęść Boże” (God bless) farewell to Ignacy Markowski, the mine director who had passed away prematurely. Markowski had strongly supported the band’s revival and was even a member, playing the double

¹⁰ Ryszard Poda – dyrektor kopalni w latach 1986–1991, z którego inicjatywy kopalniana orkiestra po raz pierwszy wyruszyła z koncertami za granicę.

¹¹ Józef Wandas (ur. w 1937 roku w Chorągwie), z pracą w orkiestrach był związany od czasów służby wojskowej. W latach 1960–1983 grał na basie w Kolejowej Orkiestrze Dętej w Krakowie. Od 1991 roku do sierpnia 1994 był kapelmistrzem w Wieliczce. Z pracy w orkiestrze kopalnianej zrezygnował w 1997 roku.

¹⁰ Ryszard Poda, the mine director from 1986 to 1991, initiated the first international tour of the mine band.

¹¹ Józef Wandas (born in 1937 in Chorągwa) was involved with bands since his military service. From 1960 to 1983, he played bass in the Railway Wind Band in Krakow. He served as the bandmaster in Wieliczka from 1991 until August 1994. He resigned from the mine band in 1997.

Matki Boskiej Bolesnej w Staniątkach. W orkiestrze panowała rodzinna atmosfera, spotykano się nie tylko z okazji święta barbórkowego, ale też dzielono się opłatkiem na Boże Narodzenie. Wspólnie z dyrekcją kopalni kolędowano i składano sobie życzenia pomyślności. Tradycją stało się celebrowanie uroczystych górniczych pogrzebów z towarzyszeniem muzyki orkiestry dętej. 4 października 1991 roku Lutnia i orkiestra wzięły udział w ostatnim „Szczęść Boże” zmarłego przedwcześnie dyrektora kopalni Ignacego Markowskiego. Wspierał on odbudowę orkiestry, której sam był członkiem (grał na kontrabasie). Uroczyste żegnano na wielickim cmentarzu również zmarłych muzyków (w 1996 roku trębacz Zygmunta Juras) oraz zasłużonych Wieliczczan (w 1994 prof. Stanisława Gawędę). W 2000 roku orkiestra górnicza wzięła udział w ceremonii pogrzebowej zasłużonego, byłego dyrektora zakładu Stanisława Hwałka, a w 2022 roku emerytowanego dyrektora Muzeum Żup Krakowskich prof. Antoniego Jodłowskiego. Orkiestra żegna też zmarłych przewodników, którzy oprowadzali turystów po trasie turystycznej w kopalni. W myśl Rozdziału V par.13 pkt e Regulaminu przewodnictwa po Kopalni Soli „Wieliczka” i podziemnej ekspozycji Muzeum Żup Krakowskich – „Przewodnik ma prawo do: uczestnictwa Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Kopalni Soli „Wieliczka” podczas pogrzebu przewodnika”.

Przeobrażenia organizacyjne w Kopalni Soli „Wieliczka”, które nastąpiły w 1997 roku wpłynęły pozytywnie na funkcjonowanie orkiestry¹². Zmieniono wtedy nazwę zespołu z Zakładowej Orkiestry Dętej przy Kopalni Soli w Wieliczce na Reprezentacyjną Orkiestrę Dętą Kopalni Soli „Wieliczka”. Patronat nad nią objęła nowo powołana spółka, która zorganizowała muzyczne i ekonomiczno-socjalne życie orkiestry. Zatrudniono wówczas nowego dyrygenta, Adama Czyżowskiego. (Leśny M., Wolańska A., 2017). Troska zarządu kopalni, przełożyła się bardzo szybko na podniesienie poziomu artystycznego orkiestry. Wzbogacono repertuar, rozbudowano sekcje fletów, klarnetów i trąbek. Rozpoczęto również inwentaryzację w bibliotece zespołu, spisywanie nut oraz porządkowanie zasobu archiwalnego po nieistniejącym już zespole smyczkowym. Biorąc pod uwagę różnorodny charakter uroczystości, które uświetniała swoimi występami, musiała ona dysponować szerokim i zróżnicowanym repertuarem. Sprowadzono nowe pozycje – zeszyty wydawnictwa Haltera oraz kompozycje takich twórców jak: Franciszek Liszt „Marzenie miłosne”; Rudolf Herzer „Hoch Heidecksburg”; Edward Elgar „Pomp and circumstance”, Jarosław Zeman „Wirbelwind”, Jacob de Haan „Free Word Fantasy”,

bass. The band also solemnly bid farewell to other deceased musicians at the Wieliczka cemetery, such as trumpeter Zygmunt Juras in 1996, and distinguished locals like Professor Stanisław Gawęda in 1994. In 2000, the band took part in the funeral of the esteemed former mine director, Stanisław Hwałek, and in 2022, they honored the retired director of the Cracow Saltworks Museum, Professor Antoni Jodłowski. The band also plays at funerals of deceased guides who led tourists through the mine’s tourist route. According to Chapter V, Section 13, Item E of the Regulations for Guiding in the Wieliczka Salt Mine and the underground exhibition of the Cracow Saltworks Museum: “A guide is entitled to the participation of the Wieliczka Salt Mine Representative Brass Band at their funeral.”

The organizational changes at the Wieliczka Salt Mine in 1997 had a positive impact on the functioning of the band¹². At that time, the ensemble’s name was changed from the Corporate Saltworks Band of the Wieliczka Salt Mine to the Representative Brass Band of the Wieliczka Salt Mine. The newly established company took over the patronage of the band, organizing both its musical and socio-economic life. A new conductor, Adam Czyżowski, was hired at that time (Leśny M., Wolańska A., 2017). The management’s care quickly translated into a significant improvement in the band’s artistic level. The repertoire was expanded, and sections for flutes, clarinets, and trumpets were developed. An inventory of the ensemble’s library was also initiated, including cataloging sheet music and organizing the archival material from the now-defunct string ensemble. Given the variety of events the band was called upon to enhance its performances, it needed a broad and diverse repertoire. New musical scores were purchased, including scores from Halter Publishing and compositions by various composers such as Franz Liszt’s “Liebestraum”; Rudolf Herzer’s “Hoch Heidecksburg”; Edward Elgar’s “Pomp and Circumstance”; Jarosław Zeman’s “Wirbelwind”; Jacob de Haan’s “Free World Fantasy”; Francesco Sartori’s “Con te Partirò”; Robert Allmend’s “Europa – March”; Hans Kolditz’s “Arizona Bill”; Kenneth J. Alford’s “Colonel Bogey”; and “My Way” – a trumpet solo, among many others. Several new instruments were purchased, and three CDs were recorded. It also became a tradition for the band to travel for concerts to Austria (Salzburg, Hallstatt, Hallein, Innsbruck – for the opening of the Polish consulate), Hungary (Kazincbarcika, Mór), Slovenia (Zagorje), and Germany (Ferropolis, Munich, Kirchheim, Bad Salzufflen).

¹² 30.06.1996 roku zaprzestano wydobywania soli, priorytetem stała się ochrona, zwalczanie zagrożeń podziemnych i zabezpieczanie zabytkowych wyrobisk. Wszystko to przy równoczesnym rozwoju turystyki w zmieniających się warunkach geopolitycznych i ekonomicznych. Powstała spółka Kopalnia Soli „Wieliczka” trasa turystyczna., z prezesem zarządu Marianem Leśnym. Właścicielem tej spółki była Kopalnia Soli „Wieliczka” Przedsiębiorstwo Państwowe.

¹² On June 30, 1996, salt extraction ceased, and the priority shifted to protection, addressing underground hazards, and securing historical excavations. This was done alongside the development of tourism amidst changing geopolitical and economic conditions. A company named Kopalnia Soli „Wieliczka” Trasa Turystyczna (the Wieliczka Salt Mine Tourist Route) was established, with Marian Leśny as the CEO. The owner of this company was the Wieliczka Salt Mine S.A.

Francesco Sartori „Con de Partiro”, Robert Allmend „Europa – Marsz”, Hans Kolditz „Arizona Bill”, Keneth J. Alford „Colonel Bogey”, „My Way” – solo na trąbkę i wiele innych. Zakupiono kilka nowych instrumentów oraz nagrano 3 płyty CD. Tradycją stały się także wyjazdy orkiestry na koncerty do Austrii (Salzburg, Hallstadt, Hallein, Innsbruck – z okazji otwarcia polskiego konsulatu) na Węgry (Kazincbarcika, Mor), Słowenii (Zagorije) czy Niemiec (Ferropolis, Monachium, Kirchheim, Bad Salzflun).

Od 1998 roku tradycją stało się granie z okazji rozpoczęcia letniego sezonu turystycznego w wielickiej kopalni soli. Orkiestra uświetniała swoim udziałem również ważne lokalne uroczystości na terenie miasta i gminy. Wzięła udział w uroczystym nadaniu imienia Świętej Jadwigi Królowej szkole Podstawowej w Sierczy (1998 roku), grano podczas otwarcia Międzynarodowego Turnieju Sportowego w „Ringo”. W czerwcu 1998 roku orkiestra koncertowała dla zaproszonych gości z okazji otwarcia traktu pieszego łączącego Szyb Daniłowicza z szybem Regis – poświęconego i nazwanego Aleją Jana Pawła II (Ryc. 1, 2, 3).

Ryc. 1. Orkiestra przed szybem Daniłowicza, 2015.

Fot. R. Stachurski

Fig. 1. Wind Band in front of the Daniłowicz Shaft, 2015.

Photo: R. Stachurski

Ryc. 2. Święto Soli, Wieliczka, 2011, Fot. R. Stachurski

Fig. 2. Salt Festival, 2011. Photo: R. Stachurski.

Since 1998, it has been a tradition for the band to perform at the start of the summer tourist season at the Wieliczka Salt Mine. The band also participated in significant local events within the city and municipality. For example, it played at the ceremonial naming of St. Jadwiga the Queen Primary School in Siercza in 1998 and performed at the opening of the International “Ringo” Sports Tournament. In June 1998, the band gave a concert for invited guests to mark the opening of the pedestrian walkway connecting the Daniłowicz Shaft with the Regis Shaft, which was dedicated and named John Paul II Avenue (Fig. 1, 2, 3).

In 1998, the band also performed in Krakow on May 10th during the procession for Saint Stanislaus at Skałka, which was attended by Cardinals Franciszek Macharski and Józef Glemp, as well as Bishop Stanisław Dziwisz. They also played in Krakow in October 1998 to mark the opening of the new flight route between Krakow and London. Additionally, the band performed in the Main Market Square to celebrate the 20th anniversary of Pope John Paul II's pontificate.

On June 21, 1998, Wieliczka hosted the XIV International Competition of Corporate Brass Bands, under the patronage of the Department of Culture and Tourism of the Krakow Voivodeship Office and the Municipal Cultural Center in Wieliczka. The participating bands included: the Brass Band of the Wieliczka Salt Mine, the Brass Band of the Bochnia Salt Mine, the Brass Band of the Tarnów Chemical Works, the Brass Band of the Okocim Brewery, the Brass Band of the Kęty Light Metal Works, the Brass Band of the T. Sędzimir Steelworks in Krakow, the Brass Band of Solvay in Krakow, and the Brass Band of the ZNTK in Nowy Sącz. The Wieliczka mine band secured second place in the competition and was awarded a medal by the Main Board of the Polish Association of Choirs and Orchestras for its contributions to the musical community.

Traditionally, the salinary band performed at the inauguration of the academic year at the AGH University of Krakow.

Ryc. 3. Koncert orkiestry w parku Św. Kingi, Wieliczka, 2015, dyr. R. Kozłowski. Fot. R. Stachurski

Fig. 3. Concert in St. Kinga's Park, Wieliczka, 2015, cond. R. Kozłowski. Photo: R. Stachurski.

Grała także w Krakowie w 1998 roku (10 maja) podczas procesji św. Stanisława na Skalkę, w której udział wzięli: kardynałowie Franciszek Macharski i Józef Glemp oraz biskup Stanisław Dziwisz. W Krakowie grano również w październiku 1998 roku z okazji otwarcia linii lotniczych na trasie Kraków – Londyn. Koncertowała też na Rynku Głównym z okazji 20-lecia pontyfikatu Jana Pawła II.

21 czerwca 1998 roku w Wieliczce odbył się XIV Międzynarodowy Konkurs Zakładowych Orkiestr Dętych pod patronatem Wydziału Kultury i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie i Miejskiego Domu Kultury w Wieliczce. Zaprezentowały się wówczas: Orkiestra Dęta Kopalni Soli „Wieliczka”, Orkiestra Dęta Kopalni Soli Bochnia, Orkiestra Dęta Zakładów Azotowych Tarnów, Orkiestra Dęta Zakładów Piwowarskich Okocim, Orkiestra Dęta Zakładów Metali Lekkich Kęty, Orkiestra Dęta Huty im. T. Sędzimirza Kraków, Orkiestra Dęta „Solvay” Kraków, Orkiestra Dęta ZNTK Nowy Sącz. Wielicka orkiestra zajęła w konkursie II miejsce i została odznaczona przez Zarząd Główny Polskiego Związku Chórów i Orkiestr medalem za zasługi dla społecznego ruchu muzycznego.

Tradycyjnie orkiestra salinarna koncertowała z okazji inauguracji roku akademickiego na Akademii Górniczo-Hutniczej. Muzycy otwierali paradę profesorów oraz młodzieży i pracowników, która maszerowała od budynku rektora do głównego gmachu AGH przy Alei Trzech Wieszców.

1 lipca 1998 roku zespół orkiestry w kilkunastoosobowym składzie rozpoczął regularne koncertowanie w komorze Weimar, dla turystów zwiedzających trasę turystyczną. Występy te były kontynuowane przez kilka kolejnych lat (Ryc. 4, 5, 6). W czerwcu 1999 roku orkiestra grała podczas kolejnej edycji organizowanych przez spółkę Trasa Turystyczna, Międzynarodowych Targów Mineralów i Skamieniałości. Orkiestra często uświetniała wernisaże wystaw organizowanych w kopalni, tak było np. 13 lipca 2000 roku, gdy w komorze Stanisława Staszica otwarto wystawę fotografów Ryszarda Horowitza. W 2000 roku, Kopalnia zorganizowała Międzynarodowe Dni Obrzędów i Zwyczajów Górniczych, w ramach, których odbył się I Europejski Podziemny Festiwal Orkiestr Dętych. Obok wernisaży, sesji naukowych i targów głównym punktem programu był występ wielickiej orkiestry. Odbył się on na stadionie Klubu Sportowego „Górniki”, gdzie wspólnie zagrały z wielicką orkiestrą, zespoły orkiestr dętych, z Niemiec, Słowenii i Śląska (Jaworzna).

11 stycznia 2004 roku zainaugurowano w podziemiach wielickiej kopalni, w komorze Warszawa, nowe cykliczne wydarzenie - noworoczny koncert Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej (Ryc. 4). W programie znalazły się utwory m. in.: G. Rossiniego, J. Straussa oraz G. Verdiego.

The musicians led the parade of professors, students, and staff, which marched from the rector's building to the main AGH building on Three Bards Avenue.

On July 1, 1998, the band began regular performances in the Weimar Chamber for tourists visiting the mine's tourist route. These performances continued for several years (Fig. 4, 5, 6). In June 1999, the band performed during another edition of the International Mineral and Fossil Fair organized by the Tourist Route Office. The band also frequently performed at exhibition openings held in the mine, such as on July 13, 2000, when the Stanisław Staszic Chamber hosted a photogram exhibition by Ryszard Horowitz. In 2000, the mine organized the International Days of Mining Rituals and Customs, which included the First European Underground Festival of Brass Bands. Alongside exhibitions, academic sessions, and fairs, the highlight of the event was the performance by the Wieliczka band. The concert took place at the “Górniki” Sports Club stadium, where the Wieliczka band played alongside brass bands from Germany, Slovenia, and Silesia (Jaworzno).

On January 11, 2004, a new annual event was inaugurated in the Wieliczka mine's Warsaw Chamber: The New Year's Concert by the Representative Brass Band. The program featured works by G. Rossini, J. Strauss, and G. Verdi, among others (Fig. 4). On June 19, 2005, in celebration of its 175th anniversary, the band gave an unforgettable concert titled “Movie Classics in the Wieliczka Underground”¹³. “The international competition among brass musicians is fostered by numerous festivals, with the Krakow Military Band Festival being particularly well-known. At the 16th International Military Band Festival in 2006 in Krakow, the Representative Brass Band of the Wieliczka Salt Mine participated as the only civic band.

On May 11, 2007, at the invitation of the President of Poland, Lech Kaczyński, the Wieliczka Salt Mine hosted the Presidents of Lithuania, Valdas Adamkus; Ukraine, Viktor Yushchenko; Azerbaijan, Ilham Aliyev; and Georgia, Mikheil Saakashvili. The Wieliczka band performed the national anthem of each president's country. In 2003, the 25th anniversary of the inclusion of Krakow's historic center and the Wieliczka Salt Mine on the UNESCO (Fig. 7) World Heritage List was celebrated in Krakow's Main Market Square to the sounds of the Wieliczka Salt Mine's Representative Brass Band. The festivities included the unveiling of a salt sculpture crafted by miner sculptors Stanisław Anioł, Paweł Janowski, and Piotr Starowicz. In 2016, again accompanied

¹³ In the program, the following pieces were included: Always Look on the Bright Side of Life (Eric Idle), The Godfather Saga (Nino Rota/Carmen Coppola), My Heart Will Go On (James Horner), The Pink Panther (Henry Mancini), Polonaise from the Film Pan Tadeusz (*Sir Thaddeus*) (Wojciech Kilar), 1492: Conquest of Paradise (Vangelis), Moment for Morricone (Ennio Morricone), Jurassic Park (John Williams), GoldenEye (Bono and The Edge), Oh, Pretty Woman (Roy Orbison/Bill Dees).

Ryc. 4. Koncert orkiestry w komorze Warszawa, 2016,
dyr. W. Groń.

Fot. R. Stachurski

Fig. 4. Concert in the Warsaw Chamber, 2016,
cond. W. Groń. Photo: R. Stachurski.

Ryc. 6. Koncert w kaplicy Św. Kingi. Fot. R. Stachurski

Fig. 6. Concert in the Chapel of St. Kinga. Photo: R. Stachurski.

Ryc. 5. Koncert orkiestry w komorze Haluski, 2018,
dyr. A. Czyżowski. Fot. R. Stachurski

Fig. 5. Concert in the Haluska Chamber, 2018,
cond. A. Czyżowski. Photo: R. Stachurski.

by the Wieliczka band, the church at the John Paul II Centre in Krakow 's Łagiewniki district was consecrated.

Some of the band's most significant artistic achievements during this period include first place at the 24th Brass Bands Festival "Echo Trombity" (Echo Trembits) (Nowy Sącz, 2001); first place at the 25th Brass Band Festival "Echo Trombity" (Nowy Sącz, 2002); and first place at the International Mining Bands Competition (Ferropolis, 2006).

In its recent history, the Wieliczka Salt Mine's Representative Brass Band has recorded three CDs. The first album was recorded from December 6-9, 1999¹⁴. The second was produced from May 21-24, 2001¹⁵, and the third album was completed on June 17-18, 2002¹⁶.

¹⁴ The lineup included: Conductor: Adam Czyżowski; Flute: Stanisław Węgrzyn, Piotr Skotniczny; Clarinet: Dezyderiusz Boroni, Krzysztof Woźniak, Paweł Pazgan, Mieczysław Szymanek, Jacek Rozwadowski, Henryk Gawor, Joanna Włoch; Alto Saxophone: Konrad Zdunek, Agnieszka Wilkoń; Tenor Saxophone: Krzysztof Krawczyk, Stanisław Zięba; French Horn: Tomasz Łatak, Zbigniew Trjański, Krzysztof Nagiel; Trumpet, Flugelhorn: Robert Kozłowski, Piotr Matoga, Jakub Magoń, Szczepan Gawor, Józef Leńczowski, Kazimierz Grochot, Józef Kuś, Józef Wąsik; Tenor, Baritone: Kazimierz Tańcula, Jan Iskra, Marek Matoga, Jerzy Sądowski; Trombone: Andrzej Bigoś, Marek Perc, Grzegorz Salamon, Stanisław Iskra; Tuba: Stanisław Fiolek, Jacek Czaplak, Adam Bogunia, Stefan Kalita; Percussion: Marek Godula, Marek Włoch, Krzysztof Rozwadowski.

Fifteen pieces were recorded: "Florentine March" (Julius Fucik), "Radetzky March" (Johann Strauss), "Tequila" (C. Rio, arr. A. Treves), "Belcanto Overture" (Willy Hautvast), "One Moment in Time" (J. Bettis, arr. J. Higgins), "Nights in White Satin" (J. Hayward, arr. J. Treves), "Europa March" (Robert Allmend), "The Continental" (C. Conrad, arr. M. Viziru), "Beyond the Walls of Kraków" (Julian Kwiatkowski), "Charmaine – English Waltz" (E. Rapee, arr. V. Kabec), "Can-Can March" (J. Offenbach, arr. R. Beck), "The Glory of Love" (G. Kothe, R. Heck, arr. E. Meji), "Amor, Amor, Amor!" (G. Ruiz, arr. J. Treves), "Hello Dolly" (J. Herman, arr. H. Kolditz), "Apaches" (J. Lordan, arr. V. Kabec).

¹⁵ Conductor: Adam Czyżowski; Flute: Anna Kozłowska, Agata Kielar, Agnieszka Dąbroś, Piotr Skotniczny; Clarinet: Dezyderiusz Boroni, Krzysztof Woźniak, Paweł Pazgan, Artur Figiel, Mieczysław Szymanek, Tadeusz Paciorek, Henryk Gawor, Natalia Salawa; Saxophone: Krzysztof Kopeć, Łukasz Piatek, Stanisław Zięba, Agnieszka Wilkoń; French Horn: Tomasz Łatak, Eugeniusz Adamiak, Zbigniew Trjański, Krzysztof Nagiel; Trumpet, Flugelhorn: Robert Kozłowski, Piotr Matoga, Jakub Magoń, Tadeusz Kurtycz, Szczepan Gawor, Józef Leńczowski, Kazimierz Grochot, Józef Kuś, Józef Wąsik; Tenor, Baritone: Kazimierz Tańcula, Jan Iskra, Marek Matoga; Trombone: Andrzej Bigoś, Marek Perc, Grzegorz Salamon, Stanisław Iskra; Tuba: Stanisław Fiolek, Jacek Czaplak, Adam Bogunia, Stefan Kalita; Percussion: Dominik Dołęga, Marek Godula, Krzysztof Rozwadowski.

The works recorded on 3rd CD titled *Hymns and Marches*: "Odwach" (E. Maj), "Pod Wawelem" (*Under Wawel*) (W. Luty), "Parada Puzonów" (*Trombone Parade*) (L. Landowski), "Śląsk" (*Silesia*) (arr. T. Głodziński), "Intrada Regionalna" (*Regional Intrada*) (arr. B. Król), "Florentyński Po-chód" (*Florentine March*) (J. Fucik), "Friendship Sounds" (S. Rundel), "Salut" (anonymous), "Ruetz" (E. Trojan), "Under the Star-Spangled Banner" (J. P. Sousa), "Salut 2" (anonymous), "Europa" (R. Allmend), "Radetzky March" (J. Strauss), Hymn Polski (*Polish National Anthem*) (arr. A. Wiśniewski), Hymn Górniczy (*Mining Anthem*), Hymn Solidarności (*Solidarity Anthem*) (J. Narbut, S. Markowski), European Union Anthem (L. van Beethoven, arr. M. Schneider).

¹⁶ Conductor: Adam Czyżowski; Flute: Anna Kozłowska, Agata Kielar, Agnieszka Dąbroś, Piotr Skotniczny; Clarinet: Dezyderiusz Boroni, Krzysztof Woźniak, Paweł Pazgan, Artur Figiel, Mieczysław Szymanek, Tadeusz Paciorek, Henryk Gawor, Natalia Salawa; Saxophone: Krzysztof Kopeć, Łukasz Piatek, Stanisław Zięba, Agnieszka Wilkoń; French Horn: Tomasz Łatak, Eugeniusz Adamiak, Zbigniew Trjański, Krzysztof Nagiel; Trumpet, Flugelhorn: Robert Kozłowski, Piotr Matoga, Jakub Magoń, Tadeusz Kurtycz, Szczepan Gawor, Józef Leńczowski, Kazimierz Grochot, Józef Kuś,

19 czerwca 2005 roku z okazji 175-lecia swojego istnienia orkiestra dała niezapomniany koncert pt. Filmowe przeboje w wielickich podziemiach¹³.

Międzynarodowej rywalizacji muzyków dętych sprzyjają liczne festiwale, szczególnie znany jest krakowski festiwal orkiestr wojskowych. Na XVI Międzynarodowym Festiwalu Orkiestr Wojskowych w 2006 roku w Krakowie, Reprezentacyjna Orkiestra Dęta Kopalni Soli „Wieliczka” uczestniczyła w nim jako jedyna orkiestra cywilna.

11 maja 2007 roku na zaproszenie Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego do wielickiej kopalni zawitali Prezydenci: Litwy, Valdas Adamkus, Ukrainy, Wiktor Juszczenko, Azerbejdżanu, İlham Alijew i Gruzji, Michaił Saakaszwili. Każdemu z Prezydentów wielicka orkiestra zagrała hymn państwowy jego kraju. W 2003 roku, na Rynku Głównym w Krakowie, przy dźwiękach Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Kopalni Soli „Wieliczka” obchodzono 25-lecie wpisania historycznego centrum Krakowa oraz wielickiej kopalni na I Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO (Ryc. 7). Uroczystościom towarzyszyło m.in. odsłonięcie solnej rzeźby wykonanej przez górników-rzeźbiarzy Stanisława Anioła, Pawła Janowskiego i Piotra Starowicza. W 2016 roku, również przy dźwiękach wielickiej orkiestry konsekrowano kościół w Centrum Jana Pawła II w krakowskich Łagiewnikach.

Ważniejszymi osiągnięciami artystycznymi orkiestry w tym okresie były: I miejsce na XXIV Festiwalu Orkiestr Dętych „Echo Trombity” (Nowy Sącz 2001); I miejsce na XXV Festiwalu Orkiestr Dętych „Echo Trombity” (Nowy Sącz 2002); I miejsce na Międzynarodowym Konkursie Orkiestr Górniczych (Ferropolis 2006).

W swojej najnowszej historii Reprezentacyjna Orkiestra Dęta Kopalni Soli w „Wieliczce” nagrała trzy płyty CD. Pierwszą płytę orkiestra nagrywała w dniach 6-9 XIII 1999 roku¹⁴. Druga płyta została zrealizowana w dniach 21-24 maja

Ryc. 7. Górniczy-rzeźbiarze i górnicza orkiestra na Rynku Głównym w Krakowie, 2003. Fot. R. Stachurski

Fig. 7. Miners-sculptors and a miner's brass orchestra, Main Square, Krakow, 2003. Photo: R. Stachurski.

For several decades, since television became the dominant medium, whenever a program was produced about or broadcast live from the Wieliczka Salt Mine, the most striking feature was often the performance by the mine's band. The Representative Brass Band of the Wieliczka Salt Mine recorded the opening sequence for the TV show „Indywidualności 97” (Individualities '97). The band's musicians also appeared in programs such as „Podróże kulinarne Roberta Makłowicza” (Robert Makłowicz's Culinary Travels), „Pytanie na śniadanie” (Question for Breakfast), „Dzień dobry TVN” (Good Morning TVN), and many others.

Starting on January 1, 2010, Robert Kozłowski became the conductor of the salinary band, having been associated with the ensemble as a trumpeter since 1994 (Fig. 3). Under his baton, the band earned the “Gold Diploma” at the 8th International Brass Band Festival in Mór, Hungary, in 2010. In May 2011, they performed at the opening of the photographic exhibition „Kopalnia Soli ‘Wieliczka’ – Ukryty Wymiar” (Wieliczka Salt Mine – A Hidden Dimension) in the heart of Europe, Brussels (Fig. 8). In 2012, the band once again secured first place at the “Echo Trombity” festival. In 2015, the band celebrated another milestone with a series of outdoor

¹³ W programie znalazły się następujące utwory: Always look on the bright side of life (Erie Idle), The Godfather Saga (Nino Rota/Carmen Coppola), My heart will go on (James Horner), The Pink Panther (Henry Mancini), Polonez z filmu Pan Tadeusz (Wojciech Kilar), 1492 Conquest of Paradise (Vangelis), Moment For Moricone (Ennio Moricone), Jurassic Park (John Williams), Golden Eyes (bono and The Edge), Oh Pretty Woman (Roy Orbison/Bill Dees).

¹⁴ W składzie: Dyrygent: Adam Czyżowski; Flet: Stanisław Węgrzyn, Piotr Skotniczny; Klamet: Dezyderiusz Boroni, Krzysztof Woźniak, Paweł Pazgan, Mieczysław Szymanek, Jacek Rozwadowski, Henryk Gawor, Joanna Włoch; Saksofon alt: Konrad Zdunek, Agnieszka Wilkoń; Saksofon tenor: Krzysztof Krawczyk, Stanisław Zięba; Waltornia: Tomasz Łatak, Zbigniew Trjański, Krzysztof Nagiel; Trąbka, Flugelhorn: Robert Kozłowski, Piotr Matoga, Jakub Magoń, Szczepan Gawor, Józef Leńczowski, Kazimierz Grochot, Józef Kuś, Józef Wąsik; Tenor, Baryton: Kazimierz Tańcula, Jan Iskra, Marek Matoga, Jerzy Sądowski; Puzon: Andrzej Bigoś, Marek Perc, Grzegorz Salamon, Stanisław Iskra; Tuba: Stanisław Fiolek, Jacek Czaplak, Adam Bogunia, Stefan Kalita; Perkusja: Marek Godula, Marek Włoch, Krzysztof Rozwadowski.

Nagrano piętnaście utworów: Florentyński pochód (Julius Fucik), Marsz Radetzkiego (Johann Strauss), Tequilla (C. Rio, arr. A. Treves), Belcanto ouverture (Willy Hautvast), One moment in time (J. Bettis, arr. J. Higgins), Nights in White Satin (J. Hayward, arr. J. Treves), Europa Marsz (Robert

Józef Wąsik; Tenor, Baritone: Kazimierz Tańcula, Jan Iskra, Marek Matoga; Trombone: Andrzej Bigoś, Marek Perc, Grzegorz Salamon, Stanisław Iskra; Tuba: Stanisław Fiolek, Jacek Czaplak, Adam Bogunia, Stefan Kalita; Percussion: Dominik Dołęga, Marek Godula, Krzysztof Rozwadowski.

The works recorded on 3rd CD titled *Hymns and Marches*: “Odwach” (E. Maj), “Pod Wawelem” (*Under Wawel*) (W. Luty), “Parada Puzonów” (*Trombone Parade*) (L. Landowski), “Śląsk” (*Silesia*) (arr. T. Głodziński), “Intrada Regionalna” (*Regional Intrada*) (arr. B. Król), “Florentyński Pochód” (*Florentine March*) (J. Fucik), “Friendship Sounds” (S. Rundel), “Salut” (anonymous), “Ruetz” (E. Trojan), “Under the Star-Spangled Banner” (J. P. Sousa), “Salut 2” (anonymous), “Europa” (R. Allmend), “Radetzky March” (J. Strauss), Hymn Polski (*Polish National Anthem*) (arr. A. Wiśniewski), Hymn Górniczy (*Mining Anthem*), Hymn Solidarności (*Solidarity Anthem*) (J. Narbut, S. Markowski), European Union Anthem (L. van Beethoven, arr. M. Schneider).

2001 roku¹⁵. Trzecią płytą powstała w dniach 17-18 czerwca 2002 roku¹⁶.

Od kilkadziesiąt lat, kiedy główne miejsce w przekazie medialnym zajęła telewizja, gdy tylko jakiś program realizowany był o kopalni czy też „na żywo” z kopalni, najbardziej barwnym elementem był występ górniczej orkiestry. Reprezentacyjna Orkiestra Dęta Kopalni Soli „Wieliczka” nagrała czołówkę do programu TV „Indywidualności 97”. Salinarzy muzycy występowali również w programach: „Podróże kulinarne Roberta Makłowicza”, „Pytanie na śniadanie”, „Dzień dobry TVN” i wielu innych.

Od 1 stycznia 2010 roku dyrygentem orkiestry salinarnej był Robert Kozłowski, który był z nią związany jako trębacz od 1994 roku (Ryc. 3). Pod jego batutą orkiestra zdobyła „Złoty Dyplom” na VIII Międzynarodowym Festiwalu Orkiestr Dętych – Mór (Węgry), 2010 roku, a w maju 2011 roku koncertowała z okazji otwarcia wystawy fotograficznej „Kopalnia Soli Wieliczka – Ukryty Wymiar”, w sercu Euro-

concerts held at the pavilion in St. Kinga's Park (Fig. 3). These summer concerts became an annual tradition, taking place every Saturday in July and August (with a break in 2020-2021 due to the pandemic). On July 24, 2015, the band performed the Grand Anniversary Concert in the Warsaw Chamber, accompanied by the Camerata choir and the legendary group Laboratorium (Laboratory). The Representative Brass Band also gave a show in the Polish Parliament building on the occasion of the opening of a photographic exhibition about the Wieliczka Salt Mine.

In 2015, the band consisted of 45 musicians, including 5 women. Among its members were 2 retired mine workers and 6 active employees of the mine. The conductor was Dr. Waldemar Groń. For over half a century, key figures in the band have included its long-time members: tambour-major Stanisław Zięba and the longest-serving member (since 1968), the band inspector Stanisław Fiołek (Fig. 9).

The band operates within the organizational structure of the Wieliczka Salt Mine based on its regulations. This document was updated in April 2021 (following changes in the Wieliczka Salt Mine Capital Group) and adopted by the board resolution. After the restructuring, the band now functions within the organizational structure of the Wieliczka Salt Mine S.A.¹⁷. The organizational regulations define the tasks and operational procedures of the Representative Brass Band of the Wieliczka Salt Mine. They clearly outline the rights and responsibilities of the band members as well as the mine's obligations toward the band and its members¹⁸. The artistic director is once again Adam Czyżowski, with Antoni Majerski serving as his deputy. Majerski is also a clarinetist. The band's tasks mainly arise from its marching and concert performance nature. The band is composed of 36 members, including six individuals professionally associated with the salt mine (3 active employees and 3 retired employees)¹⁹. The remaining band members are predominantly professional musicians, employed daily in various companies and institutions (such as schools, music schools, and musical institutions). The band is divided into a main group and a supplementary group, with membership being flexible. The main group consists of musicians with optimal qualifications—those with the highest level of instrumental performance, availability, and active participation in the band's activities. Under the baton of Adam Czyżowski, the band's sound is ensured by six clarinetists, three percussionists, three trombonists, and three saxophones, along with one tenor horn (baritone), one alto saxophone, one

Allmend), The Continental (C. Conrad, arr. M. Viziru), Za murami Krakowa (Julian Kwiatkowski), Charmaine – walc angielski (E. Rapee, arr. V. Kabec), Can – can marsz (J. Offenbach, arr. R. Beck), The Glory of Love (G. Kothe, R. Heck, arr. E. Meji), Amor, Amor, Amor! (G. Ruiz, arr. J. Treves), Hello Dolly (J. Herman, arr. H. Kolditz), Apacze (J. Lordan, arr. V. Kabec),

¹⁵ W składzie: Dyrygent: Adam Czyżowski; Flet: Anna Kozłowska, Piotr Skotniczny; Klarinet: Krzysztof Woźniak, Paweł Pazgan, Artur Figiel, Mieczysław Szymanek, Tadeusz Paciorek, Henryk Gawor, Joanna Włoch;

Klarinet basowy: Dezyderiusz Boroni; Saksofon alt: Krzysztof Kopec, Agnieszka Wilkoń; Saksofon tenor: Łukasz Płatek, Stanisław Zięba; Saksofon baryton: Tomasz Duda; Waltornia: Tomasz Łatak, Zbigniew Trjański, Krzysztof Nagiel; Trąbka, Flugelhorn: Robert Kozłowski, Piotr Matoga, Jakub Magoń, Szczepan Gawor, Karol Cholewa, Józef Leńczowski, Kazimierz Grochot, Józef Kuś, Józef Wąsik; Tenor, Baryton: Kazimierz Tańcula, Jan Iskra, Marek Matoga; Puzon: Andrzej Bigoś, Marek Perc, Grzegorz Salamon, Stanisław Iskra; Tuba: Stanisław Fiołek, Jacek Czaplak, Adam Bogunia, Stefan Kalita; Perkusja: Dominik Dołęga, Marek Godula, Marek Włoch, Krzysztof Rozwadowski.

Nagrano 11 utworów: Caravan (D. Ellington/J. Tizol, arr. N. Iwai), New York overture (Kees Vlak), Don't cry for me Argentina A. L. Weber, arr. W. Tuschla), Odwach (Edwar Maj), Saragossa – Band (arr. H. Kolasch), Java (Toussaint/Tyler, arr. T. Reinau), Mambo no.5 (Lou Bega, arr. S. Rabe), Time to say goodbye (Francesco Sartori, arr. J. G. Mortimer), Always look on the bright side of life (E. Idle, arr. M. Schneider), Pod gwiazdzistym sztandarem (John Philip Sousa), Sparkling drums (Ted Huggen).

¹⁶ Dyrygent: Adam Czyżowski; Flet: Anna Kozłowska, Agata Kielar, Agnieszka Dąbroś, Piotr Skotniczny;

Klarinet: Dezyderiusz Boroni, Krzysztof Woźniak, Paweł Pazgan, Artur Figiel, Mieczysław Szymanek, Tadeusz Paciorek, Henryk Gawor, Natalia Salawa; Saksofon: Krzysztof Kopec, Łukasz Płatek, Stanisław Zięba, Agnieszka Wilkoń; Waltornia: Tomasz Łatak, Eugeniusz Adamiak, Zbigniew Trjański, Krzysztof Nagiel; Trąbka, Flugelhorn: Robert Kozłowski, Piotr Matoga, Jakub Magoń, Tadeusz Kurtycz, Szczepan Gawor, Józef Leńczowski, Kazimierz Grochot, Józef Kuś, Józef Wąsik; Tenor, Baryton: Kazimierz Tańcula, Jan Iskra, Marek Matoga; Puzon: Andrzej Bigoś, Marek Perc, Grzegorz Salamon, Stanisław Iskra; Tuba: Stanisław Fiołek, Jacek Czaplak, Adam Bogunia, Stefan Kalita; Perkusja: Dominik Dołęga, Marek Godula, Krzysztof Rozwadowski.

Utwory nagrane na 3 CD pt. Hymny i Marsze: Odwach (E. Maj), Pod Wawelem (W. Luty), Parada puzonów (L. Landowski), Śląski (arr. T. Głodziński), Intrada regionalna (arr. B. Król), Florentyński pochód (J. Fucik), Freundschaftsklänge (S. Rundel), Salut (nn), Ruetz (E. Trojan), Pod gwiazdzistym sztandarem (J. Ph. Sousa), Salut 2 (nn), Europa (R. Allmend), Radetzky (J. Strauss), Hymn Polski (arr. A. Wisniewski), Hymn górniczy, Hymn Solidarności (J. Narbut, S. Markowski), Hymn Unii Europejskiej (L. van Beethoven, arr. M. Schneider).

¹⁷ Information obtained by the author from Ms. Aneta Miklas-Buła of the Marketing and Corporate Communication Department at KSW SA (*The Wieliczka Salt Mine S.A.*) on June 14, 2022.

¹⁸ Membership in the band is based on a civil law agreement with KSW SA (*The Wieliczka Salt Mine S.A.*).

¹⁹ Personnel status as of July 29, 2022. In the case of instrumentalists with similar qualifications, preference for inclusion in the core ensemble of the band is given to employees of the KSW SA (*The Wieliczka Salt Mine S.A.*) Capital Group.

py, Brukseli (Ryc. 8). W 2012 roku po raz kolejny uzyskała I miejsce na festiwalu „Echo Trombity”. W 2015 roku orkiestra obchodziła swój kolejny jubileusz dając cykl koncertów plenerowych, w altanie, w parku św. Kingi (Ryc. 3). Te letnie koncerty odbywały się od tamtego czasu corocznie cyklicznie w każdą sobotę w lipcu i w sierpniu (z przerwą w latach 2020-2021 ze względu na sytuację epidemiczną w kraju i na świecie). 24 lipca 2015 roku wybrzmiał Wielki Koncert Jubileuszowy w komorze Warszawa z towarzyszeniem chóru Camerata oraz z legendarną grupą „Laboratorium”. Reprezentacyjna górnicza orkiestra zagrała również koncert w budynku Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z okazji wernisażu wystawy fotograficznej o wielickiej kopalni soli.

W 2015 roku orkiestra liczyła 45 muzyków w tym 5 kobiet. W składzie grało 2 emerytowanych pracowników kopalnianych oraz 6 czynnych pracowników kopalni. Dyrygentem był dr Waldemar Groń. Od ponad pół wieku ważnymi postaciami orkiestry są jej wieloletni członkowie, tamburmajor Stanisław Zięba i najstarszy stażem (od 1968 roku w orkiestrze) inspektor górniczej orkiestry Stanisław Fiołek (Ryc. 9).

Orkiestra funkcjonuje w strukturze organizacyjnej Kopalni Soli „Wieliczka” w oparciu o regulamin. Dokument ten został w kwietniu 2021 roku (po zmianach w Grupie Kapitałowej Kopalnia Soli „Wieliczka”) uaktualniony i przyjęty uchwałą zarządu. Po wprowadzonych restrukturyzacjach orkiestra funkcjonuje obecnie w strukturze organizacyjnej Kopalni Soli „Wieliczka” S.A.¹⁷. Regulamin organizacyjny określa zadania i sposób funkcjonowania Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Kopalni Soli „Wieliczka”. Ściśle określono w nim prawa i obowiązki członków orkiestry jak również obowiązki kopalni w stosunku do orkiestry i jej członków¹⁸. Dyrektorem artystycznym został ponownie Adam Czyżowski, a jego zastępcą Antoni Majerski, który jest także klawirzystą. Zadania orkiestry wynikają głównie z jej marszowo-estradowego charakteru. Skład orkiestry tworzą 36 osoby, wśród nich sześć osób zawodowo związane z wielicką kopalnią (3 osoby to czynni pracownicy, 3 osoby to emerytowani pracownicy)¹⁹. Pozostali orkiestranci to w zdecydowanej większości zawodowi muzycy, no co dzień zatrudnieni w innych firmach i instytucjach (szkołach, szkołach muzycznych, placówkach muzycznych, itp.). Orkiestra dzieli się na skład podstawowy i skład uzupełniający, a przynależność do nich jest ruchoma. Do składu podstawowego należą instrumentalści o optymalnych kwalifikacjach, czyli najwyższym poziomie gry na instrumencie, dyspozycyjności i aktywnie uczestniczący w życiu orkiestry. Brzmienie orkiestry pod batutą Adama Czyżowskiego zapew-

Ryc. 8. Wielki Plac (La Grand-Place) w Brukseli, 2011,
Fot. R. Stachurski

Fig. 8. La Grand-Place, Brussels, 2011, Photo: R. Stachurski.

Ryc. 9. Pamiątkowa solna rzeźba dla St. Fiołka z okazji 50-lecia
grania w orkiestrze, 2018, Fot. R. Stachurski

Fig. 9. Salt sculpture for S. Fiołek commemorating the musician's
50 th anniversary of playing in the miners' brass orchestra, 2018,
Photo: R. Stachurski.

baritone saxophone, three tenors, six trumpeters, five tubists, and three French horn players. The band's lineup is adjusted, as in previous decades, to fit the nature of each performance. In its artistic activities, the band performs on behalf of the mine, providing musical accompaniment for marketing and promotional events. This category also includes performances at religious and funeral ceremonies, as well as events organized by public institutions and entities (e.g., local governments, organizers of social and cultural events, and organizers of patriotic ceremonies). A separate category consists of performances commissioned by external clients as part of commercial events held in the mine's underground spaces.

Today, the band performs much as it did in the past, for various anniversaries and patriotic events, mining ceremonies, and official visits by crowned heads, state dignitaries, and representatives from the world of culture and science. It

¹⁷ Informacje uzyskane przez autorkę od Pani Anety Miklas-Buła z Działu Marketingu i Komunikacji Korporacyjnej KSW SA w dniu 14. 06. 2022.

¹⁸ Podstawą członkostwa w orkiestrze jest umowa cywilnoprawna z KSW SA.

¹⁹ Stan osobowy na dzień 29 lipca 2022 roku. W przypadku instrumentalistów o podobnych kwalifikacjach pierwszeństwo w przyjęciu do składu podstawowego orkiestry ma pracownik Grupy Kapitałowej KSW SA

nia sześciu klawecistów, trzech perkusistów, trzech puzonistów oraz trzy saksofony, jeden sakshorn tenorowy (barytonowy), jeden saksofon altowy, jeden saksofon barytonowy, trzech tenorów, sześciu trębaczy, pięciu muzyków grających na tubach i trzech na waltorniach. Skład osobowy orkiestry jest dopasowywany wzorem ubiegłych dziesięcioleci do rodzaju występu. W ramach działalności artystycznej orkiestra realizuje występy na zlecenie kopalni, które stanowią muzyczną oprawę wydarzeń o charakterze marketingowym i promocyjnym. W tej kategorii występów mieszczą się także występy odbywające się podczas uroczystości religijnych oraz uroczystości pogrzebowych, a także występy podczas uroczystości organizowanych przez instytucje i podmioty publiczne (np. samorządy, organizatorów akcji i wydarzeń o charakterze społeczno-kulturalnym, organizatorów uroczystości patriotycznych, itp.). Osobną kategorię występów stanowi udział orkiestry w imprezach, zlecanych przez klientów zewnętrznych jako element organizowanych w podziemiach kopalni wydarzeń komercyjnych.

Współcześnie Orkiestra występuje, podobnie jak kiedyś, z okazji wszelkiego rodzaju rocznic i uroczystości patriotycznych, uroczystości górniczych, oficjalnych wizyt koronowanych głów, dostojników państwowych oraz przedstawicieli świata kultury i nauki. Bierze udział w paradach i przemarszach oraz koncertach galowych.

Do najbardziej spektakularnych wydarzeń z ostatnich kilku lat można zaliczyć dwa wydarzenia z 2018 roku. W styczniu 2018 odbył się koncert karnawałowy orkiestry z transmisją na żywo w mediach społecznościowych, a we wrześniu orkiestra wystąpiła na Rynku Głównym w Krakowie podczas pikniku patriotycznego „#NIEPODLEGŁA małopolska (Ryc. 10)”, zorganizowanego przez Małopolski Urząd Wojewódzki z okazji obchodów 100. Rocznicy Niepodległości Polski. Orkiestra wystąpiła również w czerwcu 2019 roku, podczas 15. Kongresu Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa (OWHC) w Krakowie. W roku 2020 orkiestra zaprezentowała się z nowym repertuarem podczas w IV Balu Karnawałowym.

Ryc. 10. Uroczystości z okazji 11 listopada, Niepodległa Małopolska, 2018. Fot. R. Tatomir

Fig. 10. National Independence Day – 11th November. Independent Lesser Poland, 2018. Photo: R. Tatomir

also participates in parades and processions, as well as gala concerts.

Some of the most notable events from recent years include two significant occurrences in 2018. In January 2018, the band held a carnival concert with a live broadcast on social media. Later that year, in September, the band performed at the Main Square in Krakow during the patriotic picnic “#NIEPODLEGŁA Małopolska” (INDEPENDENT Lesser Poland), organized by the Małopolska Voivodeship Office to celebrate the 100th anniversary of Poland’s independence (Fig. 10). The band also performed in June 2019 at the 15th World Congress of the Organization of World Heritage Cities (OWHC) in Krakow. In 2020, the band showcased a new repertoire at the IV Carnival Ball of the Tourism Industry, organized by the mine for cooperating tour operators and tourism institutions. Due to the global pandemic situation, the band’s performances in 2021 and 2022 were significantly limited. Between 2017 and 2021, the band participated in over 270 performances (Fig. 11 A, B). The repertoire of the Representative Brass Band of the Wieliczka Salt

Ryc. 11. W klasztorze klarysek w Starym Sączu, 24. 07. 2022, Fot. T. Kordula

Fig. 11. Monastery of the Poor Clares, Stary Sącz, 24 July 2022. Photo: T. Kordula

wego Branży Turystycznej, organizowanego przez kopalnię dla współpracujących z nią touroperatorów oraz organizacji i instytucji turystycznych. Występy Orkiestry w latach 2021 i 2022 (Ryc. 11 A, B) – ze względu na sytuację epidemiczną w kraju i na świecie – były znacząco ograniczone. W latach 2017 – 2021 Orkiestra wzięła udział łącznie w ponad 270 różnego rodzaju występach.

Repertuar Reprezentacyjnej Orkiestry Dęta Kopalni Soli „Wieliczka” jest bardzo bogaty. Podczas występów wykonują różne kategorie utworów: marsze i hymny, pieśni i marsze żałobne, utwory kościelne (kolędy, pieśni), utwory rozrywkowe (muzyka popularna, w tym muzyka filmowa). Powyższy repertuar, obligatoryjny dla orkiestry górniczej, wymaga - jako minimum zapewniające należyte brzmienie - składu orkiestry od 18 - 25 osób. Większość występów, w tym zdecydowana większość występów imprezowych (komercyjnych) realizowana jest w składzie do 20 osób. W składzie 20-24 osób orkiestra występuje na pogrzebach. Zapewnienie oprawy muzycznej uroczystości pogrzebowych to jeden z ważnych elementów funkcjonowania orkiestry.

Skład minimum 25 osobowy pozwala na prezentację szeroko rozumianego repertuaru rozrywkowego. W przypadku występów na wolnym powietrzu i przemarszach paradnych wskazane jest zwiększenie składu orkiestry, co związane jest z zapewnieniem właściwej słyszalności orkiestry, ale także odpowiedniej prezencji orkiestry jako całości (skład ponad 30 osobowy). Większych składów wymaga też repertuar koncertowy, który stanowią utwory o rozbudowanej instrumentacji i na ogół o dużych wymaganiach technicznych stawianych instrumentalistom. Utwory takie wykonuje się zwykle na przeglądach, konkursach czy większych koncertach. Utwory koncertowe wymagają składu 35-osobowego. Niezwykle istotna jest struktura składu orkiestry rozumiana jako udział poszczególnych grup instrumentów w odniesieniu do składu całego zespołu. Nie występują tu sztywne reguły, ale jest pewne optimum wynikające z oceny dyrygenta biorącego pod uwagę podstawowe dla danej orkiestry rodzaje wykonywanych utworów. Zgodnie z tradycją wielicka orkiestra występuje w jednolitych, oryginalnych, charakterystycznych dla górnictwa mundurach. Umundurowanie orkiestrantów składa się z czako ozdobionego czerwonym pióropuszem, marynarki, spodni lub spódnicy, koszuli mundurowej czarnej lub białej, białych rękawiczek i kurtki z szalikiem.

Sposoby promocji tradycji muzycznych wielickiej kopalni są różnorodne i prowadzone za pomocą wielorakich narzędzi. Jedną z form promocji jest organizowanie cyklu koncertów letnich. Te plenerowe spotkania muzyczne w Parku św. Kingi to kontynuacja najlepszych tradycji górniczej orkiestry, do których powrócono w lipcu 2015 roku. Orkiestra ma swój własny profil na FB, gdzie zamieszczane są również ciekawostki, jak ta o jednym z muzyków wielickiej orkiestry,

Mine is extensive. During performances, they play various categories of pieces, including marches and anthems, funeral dirges, church music (carols and hymns), and light music (popular and film music). This diverse repertoire, which is essential for a mining band, requires a minimum of 18 to 25 musicians to achieve the desired sound quality. Most performances, including the majority of commercial events, are carried out with a band of up to 20 musicians. The band performs at funerals with a lineup of 20 to 24 members. Providing musical accompaniment for funeral services is a key aspect of the band's operations. A minimum ensemble of 25 musicians allows for the performance of a wide range of light music. For outdoor performances and parades, it is advisable to increase the band's size to ensure both proper audibility and a fitting visual presentation (with more than 30 musicians). Larger ensembles are also needed for concert repertoire, which includes pieces with elaborate instrumentation and generally high technical demands. Such works are typically performed at contests, competitions, or major concerts and require a band of 35 musicians. The structure of the band, meaning the distribution of different instrument groups within the overall ensemble, is crucial. While there are no rigid rules, an optimal configuration is determined by the conductor, who considers the primary types of music performed by the band. Traditionally, the Wieliczka band performs in uniform, original, and distinctive mining attire. The uniform consists of a ceremonial hat adorned with a red plume, a jacket, trousers or a skirt, a black or white shirt, white gloves, and a jacket with a scarf. The promotion of the musical traditions of the Wieliczka Salt Mine employs a variety of methods and tools. One prominent promotional strategy is organizing a series of summer concerts. These open-air musical events in St. Kinga's Park continue the long-standing traditions of the mining band, a practice resumed in July 2015. Since then, the summer concerts have been held annually, every Saturday in July and August (with a break in 2020-2021 due to the pandemic). The band maintains a Facebook profile where updates and interesting facts are shared, such as a feature on one of the band's musicians who became a bugler at St. Mary's Basilica in Krakow²⁰. Currently, the profile has 391 followers, with posts reaching between 100 and 300 people²¹. The content mainly covers current events related to the band, including reports from state ceremonies held on May 3rd and November 11th. Additionally, video materials are posted, such as film reports from concerts and the first rehearsal after the pandemic break. Recent content includes a series of posts titled „Kapelmistrowie górniczej Orkiestry” (Conductors of the

²⁰ Source: <https://www.kopalnia.pl/kopalnia-wiedzy/muzyk-reprezentacyjnej-orkiestry-detej-kopalni-soli-wieliczka-hejnalista-na-wiezy-mariackiej-w-krakowie-6snj>

²¹ Data as of July 31, 2022

który został hejnalistą w kościele Mariackim w Krakowie²⁰. Aktualnie rejestrujemy 391 obserwujących profil. Natomiast posty docierają do 100 – 300 osób²¹. Publikowana tematyka dotyczy głównie bieżących wydarzeń z życia orkiestry. Przykładem mogą być relacje z uroczystości państwowych organizowanych 3 maja i 11 listopada. Publikowane są także materiały video, relacje filmowe z koncertów, relacja z pierwszej po przerwie pandemicznej próbie orkiestry, itp. W ostatnim czasie prezentowany był także cykl postów „Kapelmistrzowie górniczej Orkiestry” z sylwetkami dyrygentów. Pojawił się również cykl „Muzyczne historie” z ciekawymi historiami z życia orkiestry oraz cykl „Co to za instrument?”. Publikowane są także muzyczne cytaty oraz posty dotyczące muzycznych świąt (Dzień Jazzu, Dzień Muzyki Polskiej czy Dzień Bluesa). Materiały filmowe z udziałem orkiestry trafiają również na kanał Kopalni Soli „Wieliczka” na YouTube. (https://www.youtube.com/playlist?list=PLxBBt5wRZ_PNrE7EwsD5LKRO75Ob1k3S4). Działalność orkiestry promowana jest także przy okazji promocji przedsięwzięć, w których bierze ona udział. W zależności od planu promocji i kanałów komunikacji wybranych dla poszczególnych wydarzeń, są to zarówno materiały drukowane (np. plakaty w przypadku cyklu letnich koncertów), jak i materiały graficzne przygotowywane pod kątem mediów elektronicznych (banery, zapowiedzi, posty, np. te związane z koncertem ze stycznia 2018 roku w komorze Haluszka, który był również transmitowany na żywo w mediach społecznościowych).

3. RZEŹBIARSTWO POD PATRONATEM ZARZĄDÓW WIELICKIEJ KOPALNI

Kopalnia Soli „Wieliczka” jest miejscem, w którym już od kilkuset lat rozwija się rzeźbiarstwo w soli. Przed wiekami, najczęściej realizowanymi tematami były wizerunki świętych patronów, szczególnie bliskich górniczym profesjom. Charakterystycznym zjawiskiem była anonimowość pierwszych rzeźbiących górników (Kalwajtys E., 1996). Tradycja rzeźbienia w soli przez górników jest wciąż kontynuowana, niejednokrotnie przekazywana (dziedziczona) w rodzinie razem z zawodem górnika. Od końca XVII w. po czasy współczesne datuje się wyraźny mecenat zarządców wielickiej kopalni nad szczególnie utalentowanymi górnikami. Jeśli zauważono u kogoś samorodny talent, zwalniano go z dotychczas wykonywanych prac i kierowano do prac rzeźbiarskich. W wielickiej kopalni soli, której właścicielem był polski król, decydujące znaczenie miało to, że zarządzający kopalnią rozumieli potrzebę zmieniania funkcji niektórych wyrobisk, ozdabiania ich i przekształcania w kaplice czy też sale balowe. Jednym z najstarszych przykładów jest XVII wieczna kaplica. św.

Mining Band), featuring profiles of the band’s conductors, “Muzyczne Historie” (Musical Stories) with intriguing anecdotes from the band’s history, and „Co to za instrument?” (What’s That Instrument?) highlighting various instruments. Musical quotes and posts about musical holidays (such as Jazz Day, Polish Music Day, and Blues Day) are also featured. Videos involving the band are also uploaded to the Wieliczka Salt Mine’s YouTube channel (https://www.youtube.com/playlist?list=PLxBBt5wRZ_PNrE7EwsD5LKRO75Ob1k3S4).

The band’s activities are also promoted in conjunction with the events in which it participates. Depending on the promotion plan and the communication channels chosen for each event, this includes both printed materials (e.g., posters for the summer concert series) and graphic materials designed for electronic media (such as banners, announcements, and posts). An example of this is the concert held in January 2018 in the Haluszka Chamber, which was broadcast live on social media.

3. SCULPTURE UNDER THE PATRONAGE OF THE MANAGEMENT OF WIELICZKA SALT MINE

The Wieliczka Salt Mine has been a site of salt sculpture for several centuries. Historically, the primary themes of these sculptures were images of patron saints, particularly those associated with mining professions. Anonymity was a characteristic feature of the early miners who created these sculptures (Kalwajtys E., 1996). The tradition of salt sculpting by miners continues to this day, often passed down through generations along with the mining profession. Since the late 17th century, there has been a clear patronage by the management of the Wieliczka mine towards particularly talented miners. When a miner’s innate talent was recognized, they were often relieved of their regular duties and redirected to sculpting work. In the Wieliczka Salt Mine, owned by the Polish king, the mine wardens understood the need to repurpose some of the mine’s workings, decorating and transforming them into chapels or ballrooms. One of the earliest examples is the 17th-century chapel of St. Anthony, which was established through the patronage of the then mine foreman Jakub Władysław Morsztyn, in honor of the reigning King Augustus II the Strong. Karl Pistl, the chief mining engineer in Stare Góry, initiated and oversaw the creation of another chapel, the Chapel of the Holy Cross, in the 16th-century Piżmowa Chamber, which is still referred to as Pistl’s Chamber today (Wolańska A., Skubisz M., 2016). From the first half of the 19th century, miners who engaged in artistic work began to sign their creations. An example of this is the salt sculpture of St. John of Nepomuk, beneath which a plaque was found inscribed with: “On March 24, 1828, Józef Grabowski,

²⁰ <https://www.kopalnia.pl/kopalnia-wiedzy/muzyk-reprezentacyjnej-orkestry-detej-kopalni-soli-wieliczka-hejnalista-na-wiezy-mariackiej-w-krakowie-6snj>

²¹ Dane z 31.07.2022 roku

Antoniego, która powstała dzięki fundacji ówczesnego bachelmistrza wielickiej kopalni Jakuba Władysława Morsztyna, ku chwale ówczesnie panującego króla Augusta II Sasa. Karl Pistl szachmistrz czyli kierownik robót górniczych w Starych Górach był inicjatorem i sprawcą powstania kolejnej kaplicy św. Krzyża w XVI wiecznej komorze Piżmowa, określanej po dzień dzisiejszy komorą Pistla. (Wolańska A., Skubisz M., 2016). Od pierwszej połowy XIX wieku górnicy zajmujący się również pracami stricte artystycznymi zaczęli podpisywać swoje prace. Tak było w przypadku solnej rzeźby przedstawiającej św. Jana Nepomucena, pod której cokołem znalazł się napis „Dnia 24 marca 1828, Józef Grabowski, Maister”.²²

Osiągnięcia górników-rzeźbiarzy przypadające na wiek XIX, ściśle związane są z panowaniem austriackich Habsburgów. Ówczesny zarząd kopalni widział potrzebę prowadzenia nie tylko eksploatacji soli, ale również upamiętniania znakomitych gości kopalni imponującymi pomnikami czy też ozdobnymi tablicami. W komorze im. Arcyksięcia Franciszka Karola wzniesiono obelisk przypominający o jego wizytach w kopalni. Jednocześnie, w tym samym okresie (połowa XIX wieku), zarządcy kopalni zezwolili i sfinansowali renowację XVII-wiecznej kaplicy św. Antoniego. Gdyby nie zamiłowanie członków zarządu saliny i ich wspierająca sztuka rzeźbiarską, zapewne nie powstałaby kaplica św. Kingi, od 120 lat najpiękniejsze miejsce w wielickiej kopalni. Należy wspomnieć chociażby Erazma Barącz, który odegrał kluczową rolę, obok Edwarda Windakiewicza i Sylwestera Miszke, w protegowaniu solnego rzeźbiarstwa²³ (Gawroński W., 2008). Mecenas Kopalni Soli „Wieliczka” polega również na organizowaniu wystaw poświęconych górnikom-rzeźbiarzom, wysyłaniu ich prac na międzynarodowe wystawy oraz organizowaniu akcji popularyzatorskich. Geneza popularyzacji rzeźbiarstwa solnego, a tym samym wielickiej kopalni, sięga organizowanych od XIX wieku krajowych i światowych wystaw, na których prezentowano solne rzeźby. W 1894 roku odbyła się krajowa wystawa we Lwowie, na której eksponowano m.in. solną płaskorzeźbę przedstawiającą Upadek Chrystusa pod krzyżem. Wycięto ją z solnego ociosu niefunkcjonującej już w tamtym czasie kaplicy św. Krzyża w komorze Lizak (Wolańska A., 2016). W 1900 roku, w związku z organizowaną w Paryżu Światową Wystawą, która była swoistym podsumowaniem osiągnięć technicznych XIX wieku, Polacy także zaprezentowali własny dorobek, choć niestety nie pod szyldem swojej ojczyzny. Pokazano

Master.”²² The achievements of miner-sculptors in the 19th century are closely tied to the reign of the Austrian Habsburgs. The management of the mine at that time recognized the need not only for salt extraction but also for commemorating distinguished visitors with impressive monuments and decorative plaques. In the Archduke Francis Charles Chamber, an obelisk was erected to commemorate his visits to the mine. Simultaneously, during the same period (mid-19th century), the mine’s management permitted and funded the renovation of the 17th-century chapel of St. Anthony. Without the enthusiasm of the mine’s management and their supportive role in the arts, the Chapel of St. Kinga—the most beautiful place in the Wieliczka mine for the past 120 years—might never have been created. Notably, figures such as Erazm Barącz, alongside Edward Windakiewicz and Sylwester Miszke, played a crucial role in fostering salt sculpting²³ (Gawroński W., 2008). The patronage of the Wieliczka Salt Mine also involves organizing exhibitions dedicated to miner-sculptors, sending their works to international exhibitions, and conducting promotional activities. The promotion of salt sculpting, and thus of the Wieliczka mine, dates back to national and international exhibitions held since the 19th century, where salt sculptures were showcased. In 1894, a national exhibition in Lwów featured a salt bas-relief depicting the Fall of Christ under the Cross, carved from a salt block from the no longer functioning chapel of the Holy Cross in the Lizak Chamber (Wolańska A., 2016). In 1900, during the World Exhibition in Paris, which summarized the technical achievements of the 19th century, Poles also presented their work, though unfortunately not under their own country’s banner. Among the exhibits was a life-size replica of the main altar of the Chapel of St. Anthony, sculpted in salt by Józef Markowski (these sculptures can now be seen in the Chapel of St. Kinga in the Wieliczka mine). The statue of Our Lady of Lourdes by Józef Markowski was also presented at the Agricultural and Industrial Exhibition in Kyiv in 1913. In 1938, through the Museum of Technology and Industry in Warsaw, a salt bas-relief titled “Wielka Legenda”, (The Great Legend) created by Antoni Wyrodek, was exhibited in New York (Gawroński W., 2008). A fascinating example for considering the forms of patronage by the mine towards miner-sculptors is the figure of Antoni Wyrodek, who created some of his works as an amateur miner-sculptor and signed them as “A. Wyrodek

²² Trudno rozstrzygnąć, jak zauważył Marek Skubisz, czy Grabowski był twórcą tej rzeźby czy tylko pełniąc funkcję Maistra i nadzorował prace.

²³ Erazm Barącz (1859-1928) - wybitny inżynier, mierniczy, kolekcjoner, znawca dzieł sztuki; w latach 1915 i 1917-18 naczelnik Zarządu Salinarnego oraz pierwszy Dyrektor wielickiej Żupy Solnej w czasach II Rzeczypospolitej. W latach 1922-1928 – kustosz Muzeum Narodowego w Krakowie. Pochodził z rodziny polsko – ormiańskiej, której członkowie tworzyli elitę intelektualno-artystyczną Lwowa. Erazm przeszedł wszystkie stopnie kariery górniczej, od elewa do naczelnika zarządu.

²² It is difficult to determine, as Marek Skubisz noted, whether Grabowski was the creator of this sculpture or if he merely served as the master overseeing the work.

²³ Erazm Barącz (1859-1928) was a distinguished engineer, surveyor, collector, and art connoisseur. He served as the head of the Salinary Administration in 1915 and 1917-18 and was the first Director of the Wieliczka Salt Mine during the Second Polish Republic. From 1922 to 1928, he was the curator of the National Museum in Krakow. Barącz came from a Polish-Armenian family, whose members were part of the intellectual and artistic elite of Lwów. Erazm advanced through all levels of a mining career, from trainee to head of the administration.

m.in. naturalnej wielkości kopię ołtarza głównego kaplicy św. Antoniego, wyrzeźbioną w soli przez Józefa Markowskiego (te rzeźby można dziś oglądać w kaplicy św. Kingi w wielickiej kopalni). Rzeźba Matki Boskiej z Lourdes wykonana przez Józefa Markowskiego, prezentowana była również na Wystawie Rolniczej i Przemysłowej w Kijowie w 1913 roku. W 1938 roku, za pośrednictwem Muzeum Techniki i Przemysłu w Warszawie, solna płaskorzeźba wykonana przez Antoniego Wyrodka pt. Wielka Legenda, była eksponowana na wystawie w Nowym Jorku (Gawroński W., 2008). Ciekawym przykładem do rozważania nad formami mecenatu kopalni nad górnikami-rzeźbiarzami jest postać Antoniego Wyrodka, który część swoich prac wykonał jako górnik-rzeźbiarz amator i podpisywał je „A. Wyrodek samouk”. Po skierowaniu go przez zarząd kopalni (na wniosek ministra Eugeniusza Kwiatkowskiego, który zachwycił się jego pracami podczas wizyty na trasie turystycznej) i ukończeniu w 1935 roku Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie, pracował już jako wykwalifikowany rzeźbiarz. Jego artystyczna droga to ponad 40 lat rzeźbiarstwa w soli – od samouka po dyplomowanego rzeźbiarza. Które z jego prac bardziej są cenione przez odbiorców i krytyków, czy te sprzed podjęcia nauki czy też te wykonane po uzyskaniu dyplomu? Zdania są podzielone. Również współcześnie zarząd kopalni kieruje górników-rzeźbiarzy na kursy doszkolające. Znaczącą rolę w zmianie postrzegania kopalni i przystosowaniu trasy turystycznej do współczesnych oczekiwań odegrał Aleksander Batko²⁴. Z racji zajmowanych stanowisk, jak również pasji artystycznych nadzorował w latach 60 i 70. XX w., prace remontowo-konserwatorskie na trasie turystycznej i podziemnej ekspozycji MŻKW. Przyczynił się do wyrzeźbienia przez Władysława Hapka pomników Mikołaja Kopernika i Kazimierza Wielkiego. Współpracował z górnikami-rzeźbiarzami: Mieczysławem Kluzkiem, który jest autorem grupy rzeźb tworzących tzw. Wielką Legendę w komorze Janowice oraz postaci Pokutników w komorze Spalone; Antonim Wyrodkiem autorem m.in. pomnika Cieśli górniczych w komorze Drozdowice i popiersia Stanisława Staszica w komorze jego imienia; Stefanem Kozikiem – autorem m.in. grupy krasnoludków na podszybiu szybika Kunegunda.

Sztuki piękne nie były również obce Ignacemu Markowskiemu²⁵, który był dyrektorem kopalni a z pasji malarzem-amatorem i członkiem Towarzystwa Śpiewaczego Lutnia. Zarządzał kopalnią w latach 1975-85, starając się zapewnić

self-taught”. After being recommended by the mine management (following a recommendation from Minister Eugeniusz Kwiatkowski, who was impressed by his work during a visit to the tourist route) and graduating from the School of Decorative and Applied Arts in Krakow in 1935, he worked as a qualified sculptor. His artistic career spanned over 40 years, from self-taught sculptor to diploma-holding artist. Whether his pre-education works or those created after obtaining his diploma are more valued by audiences and critics remains a topic of debate. Even today, the mine’s management directs miner-sculptors to further training courses. A significant role in changing the perception of the mine and adapting the tourist route to modern expectations was played by Aleksander Batko²⁴. Due to his positions and artistic passions, he oversaw renovation and conservation work on the tourist route and the underground exhibition of the Cracow Saltworks Museum in Wieliczka during the 1960s and 1970s. He contributed to the creation of statues by Władysław Hapka, including those of Nicolaus Copernicus and Casimir the Great. He also collaborated with miner-sculptors such as Mieczysław Kluzek, who created the group of sculptures known as the “Great Legend” in the Janowice Chamber and the Penitents in the Spalone (Bruned) Chamber; Antoni Wyrodek, author of the Mining Carpenters’ Monument in the Drozdowice Chamber and the bust of Stanisław Staszic in the chamber bearing his name; and Stefan Kozik, who created the group of dwarfs on the casing of Kunegunda’s small opening. Fine arts were also familiar to Ignacy Markowski²⁵, who, as the director of the mine and an amateur painter and member of the Lutnia Singing Society, managed the mine from 1975 to 1985, striving to ensure production continuity while also preserving the historical values and achievements of the miner-sculptors.

The new era for salt mine sculpture began with the organizational changes in the Wieliczka Salt Mine in 1997. This transformation included the creation of a separate entity, the “Kopalnia Soli ‘Wieliczka’ Trasa Turystyczna,” (The Wieliczka Salt Mine Tourist Route) marking the end of salt extraction and a new approach to presenting the site, which was becoming Poland’s greatest tourist attraction. The management, in its role as a patron of salt sculptors, proved to be excellent. They understood its role in making the underground heritage accessible in the best possible way. Emphasizing the mine’s historical, natural, and cultural values was a key priority from the start. In 1997, the tradition of salt sculpture continued with the installation of a statue of Marshal Józef Piłsudski, sculpt-

²⁴ Aleksander Batko (1928-2006) - dr nauk technicznych, przeszedł wszystkie szczeble kariery w wielickiej kopalni soli od sztygara zmianowego, przez kierownika robót po dyrektora technicznego (1969-78) oraz zastępcę dyrektora ds. Inwestycji Zabytkowej Kopalni Soli „Wieliczka (1979-83)

²⁵ Ignacy Markowski Ignacy Klemens (1934-1991) - inżynier górniczy, pochodził z rodziny górniczej, od szóstego pokolenia związanej z wielicką kopalnią. Był wnukiem jednego z pierwszych twórców kaplicy Św. Kingi - Tomasza Markowskiego.

²⁴ Aleksander Batko (1928-2006) - Doctor of Technical Sciences, progressed through all levels of his career at the Wieliczka Salt Mine, from shift foreman and works manager to Technical Director (1969-78) and Deputy Director for Investments at the Historical Salt Mine Wieliczka (1979-83).

²⁵ Ignacy Klemens Markowski (1934-1991) - a mining engineer, came from a mining family that had been connected with the Wieliczka Salt Mine for six generations. He was the grandson of Tomasz Markowski, one of the original creators of the Chapel of St. Kinga.

ciągłość produkcji a jednocześnie chronić walory historyczne i dokonania górników-rzeźbiarzy.

Nowy etap wyznaczyły zmiany organizacyjne w kopalni, przeprowadzone w 1997 roku. Polegały one m.in. na wyodrębnieniu z przedsiębiorstwa państwowego jakim była wówczas Kopalnia Soli „Wieliczka” – spółki Kopalnia Soli „Wieliczka” Trasa Turystyczna. Zbiegło się to w czasie z zakończeniem eksploatacji soli i nowym spojrzeniem na udostępnianie zabytku, który stawał się największą atrakcją turystyczną Polski. Zarząd w roli mecenasa rzeźbiarzy solnych sprawdzał się znakomicie. Rozumiał, że został powołany do tego aby w jak najlepszy sposób udostępnić podziemne dziedzictwo. Od początku było jasne, że należy podkreślić walory kopalni – jej wartości historyczne, przyrodnicze i kulturowe. Nadal czerpano z rzeźbiarskich tradycji, w 1997 roku w komorze Józefa Piłsudskiego stanął pomnik Marszałka dłuta Stanisława Anioła. Dwa lata później w kaplicy św. Kingi odsłonięto pomnik Jana Pawła II (Leśny M., 2018). W czasach nam współczesnych wielicka kopalnia zaistniała na dwóch światowych wystawach w Niemczech i Japonii. Na Expo 2000 w Hanowerze, gdzie główny temat brzmiał: „Człowiek – Przyroda – Technika”. Założeniem wystawy było pokazanie możliwości osiągnięcia równowagi między rozwojem techniki, życiem człowieka i naturą. Wieliccy górnicy zrealizowali tam i pokazali również swoje prace, m.in. ponad dwumetrowej wysokości rzeźbę pt. Skarbnik. W 2005 roku zorganizowano EXPO w japońskiej prefekturze Aichi. Tematem przewodnim tej wystawy było hasło „Mądrość natury”. Ekspozycja, zbudowana z solnych rzeźb wielickich górników, znakomicie wpisała się w klimat polskiego narodowego pawilonu. W 2003 roku z okazji 25. lecia wpisania wielickiej kopalni na Listę UNESCO, górnicy-rzeźbiarze wykonali pełną symbolicznego przekazu rzeźbę solną na krakowskim Rynku, która została przekazana prezydentowi Krakowa. W 2009 r. w Lille Saint Andre we Francji zaprezentowano wystawę zatytułowaną „Kopalnia Soli Wieliczka”. Składały się na nią eksponaty z wielickiej kopalni oraz z Muzeum Żup Krakowskich i Urzędu Miasta i Gminy Wieliczka. Ekspozycje opowiadające o wielickich podziemiach, w skład których wchodziły również rzeźby solne, prezentowano także we Włoszech, Belgii, Niemczech. Kopalnia uczestnicząc w międzynarodowych targach turystycznych (Londyn, Mediolan, Berlin), organizowała również na swoim firmowym stoisku pokazy rzeźbienia w soli, które cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem. Było to niesza-blonowe promowanie kopalni poprzez rzeźbiarstwo, ale również propagowanie artystycznego kunsztu obróbki solnych brył. Podczas pokazów organizowanych w szkołach, czy też w czasie warsztatów twórczych w Polsce i za granicą, górnicy-rzeźbiarze starają się przekazać młodzieży swoje zamiłowanie do wykonywania prac plastycznych w soli. Podczas turnieju Salt Mine Cup co roku organizowane jest stoisko rzeźbiarskie. Przez kilka lat górnicy-rzeźbiarze wykonywali

ed by Stanisław Anioł, in the Józef Piłsudski Chamber. Two years later, a statue of John Paul II was unveiled in the Chapel of St. Kinga (Leśny M., 2018). In modern times, the Wieliczka mine has made its mark on global exhibitions in Germany and Japan. At Expo 2000 in Hanover, themed “Man – Nature – Technology.” The aim of the exhibition was to showcase the possibility of achieving a balance between technological development, human life, and nature. The mine’s sculptors presented their work, including a two-meter-tall sculpture titled “Skarbnik” (Treasurer). In 2005, the Aichi Expo in Japan, with the theme “Wisdom of Nature,” featured an exhibit of salt sculptures by Wieliczka miners, blending seamlessly with the Polish national pavilion. For the 25th anniversary of the Wieliczka mine’s inclusion on the UNESCO World Heritage List in 2003, miners sculpted a symbolic salt sculpture in Krakow’s Main Square, which was handed over to the mayor of Krakow. In 2009, an exhibition titled “Wieliczka Salt Mine” was held in Lille Saint Andre, France, showcasing exhibits from the Wieliczka mine, the Cracow Saltworks Museum, and the Town and Municipality Office of Wieliczka. Exhibitions featuring Wieliczka’s underground world, including salt sculptures, have also been presented in Italy, Belgium, and Germany. The mine’s participation in international tourism fairs (London, Milan, Berlin) included live salt sculpting demonstrations at their stall, which garnered significant interest. It was an unconventional way of promoting the mine through sculpture, as well as advancing the artistic craftsmanship of working with salt blocks. During workshops and demonstrations in schools in Poland and abroad, miner-sculptors strive to share their passion for creating art from salt. The Salt Mine Cup tournament features a dedicated sculpting stall every year, and for several years, miner-sculptors created their salt art at Children’s Day events in Warsaw (KPRM) (Chancellery of the Prime Minister of Poland). They also participated in the Salt Festival organized by the Cracow Saltworks Museum. An important and interesting initiative related to salt sculpting was the arrangement of three outdoor sculpting workshops in the Wieliczka Salt Mine in 2006, 2008, and 2010. Particularly significant was the first workshop titled Towards Absolute Synthesis, during which a group of students from the Krakow Academy of Fine Arts, inspired by their journeys through the underground passages of the Wieliczka mine, created sculptural projects in salt blocks²⁶. Miners provided consultations on salt carving techniques. This workshop served as an excellent opportunity for experience exchange and artistic workshops. Another noteworthy form of promoting salt sculpture was organizing exhibitions in the mine dedicated to the work of individual miners-sculptors. The first exhibi-

²⁶ The workshops were conducted according to proprietary educational programs and under the supervision of Professor Bogusław Salwiński, Dean of the Sculpture Department at the Academy of Fine Arts, along with Professor Aleksander Śliwa, Dr. Bartłomiej Struzik, and Dr. Dobiesław Gała.

również swoje solne dzieła podczas Dnia Dziecka w Warszawie (KPRM). Rzeźbiarze byli obecni także podczas Święta Soli organizowanego przez Muzeum Żup Krakowskich. Ważną i ciekawą inicjatywą związaną z rzeźbiarstwem była realizacja w Kopalni Soli „Wieliczka” w latach 2006, 2008, 2010 trzech plenerów rzeźbiarskich. Szczególnie ważny był pierwszy plener pt. Ku syntezie absolutnej, podczas którego grupa studentów krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, zainspirowana wędrówkami przez podziemne trasy wielickiej kopalni, realizowała projekty rzeźbiarskie w bryłach solnych²⁶. Konsultacje w zakresie technologii rzeźby solnej prowadzili górnicy-rzeźbiarze. Plener ten był doskonałą okazją do wymiany doświadczeń i stał się formą warsztatów artystycznych. Ciekawą formą promocji rzeźbiarstwa solnego i przedstawienia dorobku poszczególnych górników-rzeźbiarzy było organizowanie wystaw w kopalni poświęconych twórczości górników. Pierwszą tego typu wystawą była zorganizowana w 2000 roku, w komorze Stanisława Staszica, przez Kopalnię Soli „Wieliczka” wspólnie z Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu, czasowa ekspozycja pt. Górnicy – artystami. Zaprezentowano na niej prace górników-samouków, wykonane w różnych technikach plastycznych, w tym także rzeźbę w soli²⁷. W kwietniu 2002 roku zaprezentowano wystawę czasową pt. Władysław Hapek – artysta malarz, rzeźbiarz wielickiej kopalni²⁸. W 2012 roku górnik-rzeźbiarz Józef Kowalczyk zaprezentował w komorze Drozdowice w wielickiej kopalni swoją autorską jubileuszową setną wystawę. Odrębną formą promocji wielickiego rzeźbiarstwa w soli były wygłaszane prelekcje np. podczas cyklicznych spotkań Wieliczka-Wieliczanie i różnego typu konferencji i sympozjów²⁹.

Najlepszymi „ambasadorami” rzeźbiarstwa solnego są po prostu rzeźby solne, wykonywane dzięki mecenatowi zarządu wielickiej kopalni i eksponowane na stałe poza Kopalnią Soli „Wieliczka”. Najokazalszym przykładem jest kaplica św. Kingi w Centrum Jana Pawła II w krakowskich Łagiewnikach. Powstała w 2013 roku, a jej wystrój wzorowano na wielickiej kaplicy św. Kingi. Projekt kaplicy św. Kingi zakładał wyko-

tion of this kind was the exhibition titled *Miners as Artists*, organized in 2000 in the Stanisław Staszic Chamber by the Wieliczka Salt Mine in collaboration with the Coal Mining Museum in Zabrze. The exhibition showcased the works of self-taught miners, created using various artistic techniques, including salt sculpture²⁷. In April 2002, a temporary exhibition titled “Władysław Hapek – Artist, Painter, Sculptor of the Wieliczka Mine” was presented²⁸. In 2012, miner-sculptor Józef Kowalczyk held his 100th jubilee exhibition in the Drozdowice Chamber of the Wieliczka mine. An additional form of promoting Wieliczka’s salt sculpting tradition includes lectures delivered at regular events such as the *Wieliczka-Wieliczanie* (*Wieliczka- The People of Wieliczka*) meetings and various conferences and symposia²⁹.

The most effective ambassadors of salt sculpture are the very works themselves, which, thanks to the patronage of the Wieliczka Salt Mine’s management, are displayed permanently outside the mine. A prime example is the Chapel of St. Kinga at the John Paul II Center in Krakow’s Łagiewniki, which was completed in 2013. This chapel’s design emulates the interior of the Wieliczka Chapel of St. Kinga, using salt as the primary material for its most valuable decorative elements. The central feature of the altar in the new chapel is a statue of St. Kinga, created by miner-sculptor Piotr Starowicz. The miners also replicated six bas-reliefs (the originals are located 101 meters underground in the Chapel of St. Kinga in the Wieliczka mine): “The Massacre of the Innocents” and “The Flight into Egypt” by Jan Banaś and Jacek Talapka; “The Twelve-Year-Old Christ Teaching in the Temple” and “The Wedding at Cana” by Marek Stachura and Michał Anioł; and “The Last Supper” and “Doubting Thomas” by Piotr Starowicz and Marek Janowski. Other miners involved in the chapel’s installation included Karol Kobyłko, Mirosław Sikora, and Marcin Piątek. A statue of St. Kinga by Marek Stachura (two meters tall without the pedestal) is also on display at the Salt and Tobacco Museum in Tokyo. In 2016, Wieliczka miners Jan Banaś and Michał Anioł created two bas-reliefs for the Jagiellonian University’s newly opened Center for Natural Education. They represent the coat of arms of Alma Mater and the logo of the Wieliczka Salt Mine. They promote

²⁶ Plenery były realizowane według autorskich programów dydaktycznych i pod opieką dziekana Wydziału Rzeźby ASP prof. Bogusza Salwińskiego oraz prof. Aleksandra Śliwy, dr Bartłomieja Struzika, dr. Dobiesława Gały.

²⁷ Wystawa ta była jednym z elementów imprezy pt. I Europejskie Dni Obrzędów i Zwyczajów Górniczych.

²⁸ Wystawa zorganizowana wg scenariusza Agnieszki Wolańskiej, obejmowała w formie przekrojowej całą twórczość artysty, w tym również prace związane tematycznie z kopalnią soli w Wieliczce.

²⁹ W 2001 roku odbyło się 38 spotkanie z cyklu *Wieliczka-Wieliczanie* pt. *Górnicy-rzeźbiarze z Kopalni Soli „Wieliczka”*, podczas którego dr Urszula Janicka-Krzywda wygłosiła prelekcję pt. *Tradycje rzeźby w soli w wielickiej kopalni*. W 2016 roku odbyło się 219 spotkanie z cyklu *Wieliczka – Wieliczanie* pt. *Górnicy – rzeźbiarze Kopalni Soli „Wieliczka”*. Podczas tego spotkania Agnieszka Wolańska wygłosiła odczyt pt. *Górnicy rzeźbiarze dawniej i dziś, czyli o tradycji rzeźbienia w wielickiej kopalni soli*. Podczas tych spotkań zostały również zarejestrowane przez ich organizatorkę Jadwigę Dudę wspomnienia przybyłych górników-rzeźbiarzy. Prezentację na temat wielickich rzeźb pokazywane były wielokrotnie m.in. podczas Międzynarodowych Targów Turystyki Pielgrzymkowej w Krakowie.

²⁷ This exhibition was part of the event ‘I, European Days of Mining Customs and Traditions’.

²⁸ The exhibition, organized according to Agnieszka Wolańska’s script, provided a comprehensive overview of the artist’s entire body of work, including pieces thematically related to the Wieliczka Salt Mine.

²⁹ In 2001, the 38th meeting in the *Wieliczka-Wieliczanie* series, titled “Miner-Sculptors from the Wieliczka Salt Mine,” took place, during which Dr. Urszula Janicka-Krzywda delivered a lecture titled “Traditions of Salt Sculpture in the Wieliczka Mine.” In 2016, the 219th meeting in the series, also titled “Miners-Sculptors from the Wieliczka Salt Mine,” was held. During this meeting, Agnieszka Wolańska presented a talk titled “Miners as Sculptors Past and Present: On the Tradition of Carving in the Wieliczka Salt Mine.” During these events, the organizer, Jadwiga Duda, also recorded the memories of the attending miner-sculptors. Presentations about the Wieliczka sculptures were shown multiple times, including at the International Pilgrimage Tourism Fair in Krakow.

rzystanie soli jako materiału, w którym zostały wykonane najcenniejsze elementy wystroju wnętrza. Centralne miejsce w ołtarzu głównym zajmuje figura św. Kingi, zaprojektowana i wykonana przez górnika – rzeźbiarza Piotra Starowicza. Górnicy wykonali kopie sześciu płaskorzeźb (oryginały znajdują się 101 metrów pod ziemią, w kaplicy św. Kingi w wielickiej kopalni): „Rzeź Niewiniątek”, „Ucieczka do Egiptu” – to dzieła Jana Banasia oraz Jacka Talapki; „Dwunastoletni Chrystus nauczający w świątyni” oraz „Wesele w Kanie Galilejskiej” – wyrzeźbił Marek Stachura wraz z Michałem Aniołem; natomiast „Ostatnia Wieczerza” i „Niewierny Tomasz” to prace Piotra Starowicza i Marka Janowskiego. Pozostali górnicy, którzy pracowali przy montażu wystroju kaplicy to: Karol Kobyłko, Mirosław Sikora, Marcin Piątek. Rzeźba przedstawiająca Świętą Kingę (wys. bez postumentu 2 m) autorstwa Marka Stachury jest eksponowana w Muzeum Soli i Tabaki w Tokio. W 2016 roku, wieliczcy górnicy-rzeźbiarze Jan Banaś i Michał Anioł wykonali w soli dwie płaskorzeźby, które zarząd kopalni ofiarował Uniwersytetowi Jagiellońskiemu do nowo otwartego Centrum Edukacji Przyrodniczej. Jest to herb Alma Mater oraz logo Kopalni Soli „Wieliczka”. Promują one sztukę rzeźbienia w soli i wielicką kopalnię na terenie Campusu Uniwersyteckiego w Krakowie. W tym samym roku, podczas Światowych Dni Młodzieży górnicy rzeźbiarze Piotr Starowicz i Jan Banaś wykonali, mierzący 160 cm, dębowy krzyż z figurą Chrystusa Ukrzyżowanego, wykonaną w drewnie lipowym. Poprzez swoją symbolikę, na którą składają się wkomponowane w kulę ziemską herby Ojca Świętego Franciszka i kardynała Stanisława Dziwisza oraz logo Światowych Dni Młodzieży i Kopalni Soli „Wieliczka” wpisał się w duchowość franciszkańską, która jest bardzo bliska wielickim górnikom. Krzyż ten po poświęceniu przez Ojca Świętego na wielickich Brzegach, został zawieszony w budynku nadszybia szybu Regis. W 2018 roku górnicy-rzeźbiarze wykonali kolejny dębowy krzyż, tym razem inkrostowany kryształami soli, w darze dla bazyliki św. Brygidy w Gdańsku. W jego centrum umieścili Serce Chrystusa, a na ramionach herby: Gdańska, zakonu sióstr brygidek, rodu Arpadów z którego wywodziła się św. Kinga oraz znak firmowy wielickiej kopalni. Krzyż ten stał się częścią Bursztynowego Ołtarza Ojczyzny. Do promowania rzeźbiarstwa w soli przyczynia się przede wszystkim zabezpieczanie i udostępnianie podziemnych komór, których wnętrza zdobią solne rzeźby. Ogląda je *in situ* około 2 000 000 ludzi rocznie. Fotografując czy też opisując później swoje wrażenia z peregrynacji przez unikatową podziemną galerię sztuki stają się oni popularyzatorami tego miejsca.

W wielickiej kopalni soli powstawały dzieła o treści religijnej, jak i pomniki ku czci zasłużonych ludzi polityki, nauki i sztuki oraz dzieła symboliczne i dekoracyjne. Na przestrzeni ponad 300 lat solne artefakty pełniły różne funkcje, zmieniała się również pozycja i kwalifikacje wielickich górników-rzeź-

the art of salt sculpting and the Wieliczka mine within the university's campus in Krakow. During World Youth Day in 2016, miner-sculptors Piotr Starowicz and Jan Banaś crafted a 160 cm wooden cross with a figure of the Crucified Christ in limewood. Through its symbolism, which includes the coats of arms of Pope Francis and Cardinal Stanisław Dziwisz integrated into the globe, as well as the logos of World Youth Day and the Wieliczka Salt Mine, it aligns with the Franciscan spirituality that is very dear to the miners of Wieliczka. After being blessed by the Pope, the cross was hung in the Regis Shaft's top building. In 2018, another wooden cross, inlaid with salt crystals and featuring the Heart of Christ in the center, was gifted to the Basilica of St. Bridget in Gdańsk. The cross includes coats of arms for Gdańsk, the Bridgettine sisters, the Arpad dynasty (from which St. Kinga originated), and the Wieliczka mine. It became part of the Amber Altar of the Homeland. Promoting salt sculpture is also achieved by safeguarding and showcasing the underground chambers decorated with these sculptures. Approximately 2,000,000 visitors per year experience these unique underground art galleries. By photographing and describing their experiences, these visitors further popularize the Wieliczka Salt Mine and its artistic heritage.

Over more than 300 years, the Wieliczka Salt Mine has been a site of significant artistic creation, producing works ranging from religious sculptures to monuments honoring distinguished figures in politics, science, and art, as well as symbolic and decorative pieces. The role and qualifications of Wieliczka's salt sculptors have evolved, reflecting the changes in artistic, technical, and managerial approaches over the centuries. Maintaining the tradition of salt sculpting has been a key aspect of the patronage provided by successive management of the Wieliczka Salt Mine. This support is manifested through the establishment of a professionally equipped sculpting workshop within the company and the employment of both self-taught sculptors and those with formal artistic training. The contemporary team of salt sculptors employed by Kopalnia Soli Wieliczka Wsparcie Sp. z o.o. (The Wieliczka Salt Mine Support Ltd.) (formerly Kopalnia Soli Wieliczka Trasa Turystyczna Sp. z o.o. (The Wieliczka Salt Mine Tourist Route Ltd.)) includes: Jan Banaś, Michał Anioł, Wojciech Dańda, Wojciech Markowski, Mirosław Sikora, and Marcin Piątek. These sculptors either inherited their craft from family traditions or honed their skills under the guidance of more experienced artists. Their workshop is diverse. The conditions in which they grew up undoubtedly influenced the style of their sculptures. They create based on well-established patterns and are most inclined towards realistic depictions of reality or replicating motifs found in traditional sacred art. Wieliczka sculptors utilize a range of tools, from traditional hand tools for stone and wood carving to advanced power tools. Despite often working on projects with prede-

biarzy. Podtrzymywanie tradycji rzeźbienia w soli, a zarazem formą mecenatu kolejnych zarządów kopalni, jest utrzymywanie w strukturach firmy profesjonalnie wyposażonej pracowni rzeźbiarskiej oraz zatrudnianie w niej górników-rzeźbiarzy samouków oraz osób z wykształceniem plastycznym. Współcześni górnicy-rzeźbiarze zatrudnieni są w Kopalni Soli „Wieliczka” Wsparcie sp. z o. o. (poprzednio w Kopalni Soli „Wieliczka” Trasa Turystyczna sp. z o.o.) to: Jan Banaś, Michał Anioł, Wojciech Dańda, Wojciech Markowski, Mirosław Sikora, Marcin Piątek. Sztukę obróbki soli i drewna wynieśli z tradycji rodzinnych lub doskonalić się przy pomocy bardziej doświadczonych rzeźbiarzy. Ich warsztat jest zróżnicowany. Uwarunkowania w jakich wyrosli mają niewątpliwie wpływ na stylistykę ich rzeźb. Tworzą w oparciu o sprawdzone wzorce i najbliższe jest im realistyczne odwzorowywanie rzeczywistości lub powielanie wzorów obecnych w tradycyjnej sztuce sakralnej. Obok rzeźbiarskich przyborów do ręcznej obróbki kamienia i drewna używają również nowoczesnych elektronarzędzi. Pomimo tego, iż tematyka wykonanych rzeźb bardzo często jest narzucona przez zleceńodawcę, górnicy-rzeźbiarze niejednokrotnie sami występują z inicjatywą konkretnego tematu, który jest później przez nich realizowany. Do górników-rzeźbiarzy należy również jakie wybiorą rozwiązania formalne, przy wykonywaniu zlecenia.

Górnicy-rzeźbiarze, poprzez swoją twórczość, dają też świadectwo postaw patriotycznych i zawodowej jedności i solidarności³⁰. Solne posągi dowodzą ich dumy z najwybitniejszych Polaków, jak Kazimierz Wielki, Mikołaj Kopernik, Juliusz Słowacki, Jan Paweł II. Przywołują postaci będące wzorem niezłomności np. popiersie ks. Jerzego Popiełuszki, a także twórców naszej niepodległości – posągi marszałka Józefa Piłsudskiego i gen. Józefa Hallera. Wymowna jest tu rzeźba, powstała w 2018 roku w 100 lecie odzyskania niepodległości pt. Pierwsza chwila wolności wyobrażająca skutą łańcuchami Polskę w jej dawnych granicach, nad którą rozpościera skrzydła orzeł w koronie. Łańcuchy rozrywają górnicy solni, używając do tego narzędzi górniczych.

4. FACEBOOK ORAZ INSTAGRAM

Kopalnia Soli „Wieliczka” obecna jest również na najbardziej popularnych platformach społecznościowych, czyli na Facebooku (fb) i Instagramie. Platformy te stały się niezwykle istotnymi kanałami komunikacji we współczesnym świecie. Użytkownicy tych platform informują o wydarzeniach, w których uczestniczą, dzielą się zdjęciami, wyrażają swoje opinie (aprobatę – „lubię to”). Kopalnia Soli „Wieliczka” prowadzi swój profil poprzez publikowanie treści o angażującym

terminated themes set by clients, these sculptors frequently propose their own ideas, showcasing their creative initiative. They also make key decisions regarding formal solutions and artistic execution when fulfilling commissions. Their work reflects a deep engagement with both historical techniques and current artistic trends. While adhering to proven patterns, they are also encouraged to innovate and adapt, ensuring that their creations continue to resonate with both traditional and contemporary audiences.

The miners and sculptors at the Wieliczka Salt Mine, through their art, also demonstrate their patriotic attitudes and professional unity and solidarity³⁰. The salt statues highlight their pride in the most distinguished Poles, such as Kazimierz the Great, Nicolaus Copernicus, Juliusz Słowacki, and Pope John Paul II. They also honor figures of steadfastness, such as the bust of Father Jerzy Popiełuszko, and creators of Polish independence, including the statues of Marshal Józef Piłsudski and General Józef Haller. Notably, a sculpture created in 2018 for the 100th anniversary of Poland's regained independence, titled "The First Moment of Freedom," depicts a chained Poland in its historical borders, with an eagle in a crown spreading its wings above. The chains are being broken by salt miners using mining tools.

4. FACEBOOK AND INSTAGRAM

The Wieliczka Salt Mine is also present on popular social media platforms, namely Facebook and Instagram. These platforms have become crucial communication channels in the modern world. Users of these platforms share information about events they participate in, post photos, and express their opinions (approval – “like”). The Wieliczka Salt Mine utilizes its social media profiles to engage audiences by posting content that raises brand awareness and, consequently, increases ticket sales. On Facebook and Instagram, posts related directly or indirectly to the works of Wieliczka's miners are frequently shared³¹. These posts often showcase sculptures, particularly during anniversaries or special occasions (e.g., the statue of Pope John Paul II on the anniversary of his death or the salt bas-relief “The Last Supper” (Fig. 12) during Easter). One of the most popular types of posts on Facebook includes photo albums, which receive a high number of views. These albums feature artworks created by the sculptors-miners. Examples of such posts/albums are: “Chandeliers with Salt Crystals,” “Art Encased in a Salt Block,” and “Meet the Wieliczka Sculptors (Fig. 13).” This series of posts is continu-

³⁰ W 25. lecie powstania NSZZ „Solidarność” w chodniku noszącego imię Jana Pawła II, górnik-rzeźbiarz Stanisław Anioł wykonał solną płaskorzeźbę, nawiązującą do rocznicy powstania niezależnego związku oraz pontyfikatu Papieża-Polaka.

³⁰ On the 25th anniversary of the founding of NSZZ “Solidarność,” (Independent Self-Governing Trade Union ‘Solidarity’) miner-sculptor Stanisław Anioł created a salt bas-relief in the Jan Paweł II (John Paul II) passageway, commemorating both the anniversary of the independent union's founding and the pontificate of the Polish Pope.

³¹ Information obtained from Mr. Jakub Banaś from the Marketing and Corporate Communications Department of the Wieliczka Salt Mine S.A.

Ryc. 12. Post – Ostatnia Wieczerza, 2022, Fot. R. Stachurski
Fig. 12. Post – The Last Supper, 2022, Photo: R. Stachurski.

charakterze, zwiększając poprzez to świadomość swojej marki wśród odbiorców, a w konsekwencji zwiększając sprzedaż. Na Facebooku oraz Instagramie co jakiś czas pojawiają się posty bezpośrednio lub pośrednio nawiązujące do prac rzeźbiarskich wielickich górników³¹. W postach prezentowane są rzeźby, zwykle w związku z różnymi jubileuszami (np. pomnik Jana Pawła II w rocznicę Jego śmierci czy solna płaskorzeźba „Ostatnia wieczerza” (Ryc. 12) w czasie Wielkanocnym). Jednymi z najpopularniejszych typów postów jakie publikuje kopalnia na Facebooku są albumy. Cieszą się one dużą ilością wyświetleń. Tutaj także prezentowane są dzieła wykonane przez wielickich górników-rzeźbiarzy. Przykładem mogą być posty/albumy: „Żyrandole z solnymi kryształkami”, „Sztuka zamknięta w bryłce soli” czy „Poznajcie wielickich rzeźbiarzy” (Ryc. 13). Cykl postów jest cały czas kontynuowany i aktualizowany. W październiku 2021 roku odbyła się charytatywna gala bokserska: Biznes Boxing Polska gdzie licytowano m.in. solną figurę pięściarza (Ryc. 14). O tym wydarzeniu również informowano w poście na Facebooku. Rzeźby solne są również przekazywane jako nagrody

³¹ Informacje uzyskane od Pana Jakuba Banasia z Działu Marketingu i Komunikacji Korporacyjnej KSW SA

Ryc. 13. Post – poznajcie wielickich rzeźbiarzy, 2022, Fot. R. Stachurski
Fig. 13. Post – Meet the Wieliczka sculptors, 2022, Photo: R. Stachurski.

Ryc. 14. Post – akcja charytatywna, 2022, Fot. R. Stachurski
Fig. 14. Post – Charity event, 2011, Photo: R. Stachurski.

w różnego rodzaju zawodach i konkursach jak np. Salt Mine Cup. Ciekawym przykładem może być seria postów związana z Euro2020, gdzie w grafikach nawiązano do tematu piłki nożnej wspierając polską reprezentację. W postach, odbiorcy kierowani są także na stronę wielickiej kopalni [www](http://www.kopalnia.pl), gdzie w artykułach (blogach) szerzej są opisywane tematy związane z dziełami górników³².

5. PODSUMOWANIE

W wielickiej kopalni kontynuowana jest długotrwała praktyka wspierania przedsięwzięć artystycznych. Rola mecenatu Kopalni Soli „Wieliczka”, którym objęta jest twórczość rzeźbiarska i muzyczna jest nie do przecenienia i nie do zastąpienia. Jest przykładem właściwego zarządzania dziedzictwem przez spółkę skarbu państwa. Górnicy, którzy są uzdolnieni artystycznie (plastycznie i muzycznie) są zdani na pracodawcę-mecenasa, bez którego ich realizacje nie mogłyby zaistnieć. Tym samym zarządcy kopalni wzięli na siebie odpowiedzialność za finansowe zabezpieczenie twórczej działalności górników-rzeźbiarzy jak również artystycznej działalności muzyków z Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Kopalni Soli „Wieliczka”. Pracownicy wielickiej kopalni, którzy zajmują się twórczością plastyczną lub muzyczną wprawdzie podporządkowani są woli mecenasa, ale nie musi to oznaczać ograniczenia ich wolności twórczej. Z reguły jest tak, że artystyczne wybory twórców odpowiadają oczekiwaniom i wymaganiom mecenasa. Najczęściej tak właśnie się dzieje w kwestiach estetycznych (formy), że patron zdaje się na fachowość artysty. Zostawiając sobie jako zleceniodawca, wybór w zakresie tematu realizowanego dzieła. Niezmienne jest również i to, że jakość dzieł i ich poziom zależy od oczekiwań i wymagań mecenasu, oraz od celu, w jakim dzieło zamawia i za nie płaci. W Kopalni Soli „Wieliczka”, która jest największą atrakcją turystyczną Polski bardzo ważne są zagadnienia związane z mecenatem artystycznym, gdyż dotyczą związków jakie zachodzą między sztuką a turystyką. Podejmowane są próby określenia znaczenia sztuki oraz turystyki we współczesnej kulturze. Wskazują one na rosnące znaczenie dzieł sztuki jako atrakcji turystycznych oraz ściśle powiązanie dziedzictwa kulturowego z rozwojem turystyki (Ziarkowski D., 2012; Purchla J., 1999). W przypadku Wieliczki, która promuje solne rzeźbiarstwo i muzykę orkiestry dętej zachodzi zasada wzajemności tzn. poprzez wytwory pracy górników-rzeźbiarzy promuje się sama kopalnia.

Dziedzictwo jako źródło tożsamości jest podstawą budowania nie tylko silnych więzi społeczności lokalnych, ale prowadzi także do tworzenia silnego państwa. Społeczeństwo, na co dzień spolaryzowane w kwestiach politycznych i świa-

ously updated. In October 2021, the Wieliczka Salt Mine also posted about a charity boxing gala, Biznes Boxing Polska, where a salt sculpture of a boxer was auctioned (Fig. 14). This event was also mentioned in a post on Facebook. Salt sculptures are also given as awards in various competitions and contests, such as the Salt Mine Cup. An interesting example is a series of posts related to Euro 2020, where graphics referenced soccer and supported the Polish national team. In these posts, followers are also directed to the Wieliczka Salt Mine's website, where articles and blog posts provide more detailed information about the miners' artworks³².

5. SUMMARY

The Wieliczka Salt Mine continues a long-standing tradition of supporting artistic endeavors. The role of patronage by the Wieliczka Salt Mine, encompassing both sculptural and musical artistry, is invaluable and irreplaceable. It represents an exemplary model of heritage management by a state-owned company. Miners who possess artistic talents—whether in sculpture or music—depend on their patron-employer, without whom their creative projects could not come to fruition. Consequently, the mine's management assumes responsibility for the financial support of the miners' sculptural activities as well as the musical activities of the Wieliczka Salt Mine's Representative Brass Band. While employees engaged in artistic or musical creation are generally subject to the patron's directives, this does not necessarily limit their creative freedom. Typically, artistic choices made by creators align with the expectations and demands of their patron. This is especially true in aesthetic matters (form), where the patron tends to rely on the artist's expertise, retaining the final say in selecting the theme of the commissioned work. Consistently, the quality and level of the artwork depend on the patron's expectations and demands, as well as the purpose for which the work is commissioned and funded. At the Wieliczka Salt Mine, Poland's major tourist attraction, artistic patronage is crucial due to its intersection with tourism. Efforts are made to define the significance of art and tourism in contemporary culture. These efforts highlight the growing importance of artworks as tourist attractions and the close connection between cultural heritage and tourism development (Ziarkowski D., 2012; Purchla J., 1999). In the case of Wieliczka, which promotes salt sculpting and the brass band's music, there is a principle of reciprocity: the mine itself is promoted through the creations of its miners. Heritage as a source of identity is fundamental in building not only strong bonds within local communities but also in contributing to the formation of a strong state. A society that is often polarized in political and ideological matters has the

³² <https://www.kopalnia.pl/kopalnia-wiedzy/czym-jest-dzielo-sztuki-rodzaje-sztuki-w-wielickiej-kopalni>; <https://www.kopalnia.pl/kopalnia-wiedzy/pastoral-papieski-z-kaplicy-sw-kingi-nie-uwierzysz-jak-daleka-droge-przebyl-jntl>

³² <https://www.kopalnia.pl/kopalnia-wiedzy/czym-jest-dzielo-sztuki-rodzaje-sztuki-w-wielickiej-kopalni>; <https://www.kopalnia.pl/kopalnia-wiedzy/pastoral-papieski-z-kaplicy-sw-kingi-nie-uwierzysz-jak-daleka-droge-przebyl-jntl>

topogładowych, ma jednak szansę zjednoczenia się wokół wspólnych wartości. Mecenat zarządów kopalni, w wyniku którego możliwe jest zapewnienie podstaw ekonomicznych do podtrzymywania tradycji rzeźbiarskich można też odczytywać jako wyraz kultywowania górniczego dziedzictwa. Łączy ono pokolenia, przeszłość z przyszłością; pozwala, by społeczeństwo integrowało się wokół zabytków i dziedzictwa niematerialnego. Ten temat integralnie wpisuje się w przesłanie Konwencji Ramowej Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, znanej jako Konwencja z Faro. Prezydent RP Andrzej Duda 14 czerwca 2022 roku podpisał ustawę z dnia 12 maja 2022 roku o ratyfikacji tej konwencji, która została sporządzona w Faro 27 października 2005 roku^{33,34}.

opportunity to unite around shared values. The patronage of the mine's management, which ensures the economic foundation for maintaining sculptural traditions, can also be seen as a manifestation of the commitment to preserving mining heritage. This heritage connects generations, bridging the past with the future, and enables society to come together around monuments and intangible heritage. This topic is integral to the message of the Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, known as the Faro Convention³³. On June 14, 2022, the President of Poland, Andrzej Duda, signed the law of May 12, 2022, ratifying this convention, which was drawn up in Faro on October 27, 2005³⁴.

LITERATURA/REFERENCES

- GAWĘŁ Ł., 2013, Zarządzanie dziedzictwem kulturowym – w stronę nowej metodologii, *Problemy Zarządzania*, vol. 11, nr 4 (44), 87-100. Warszawa.
- GAWROŃSKI W., 2008, *Słownik biograficzny wieliczian*, MŻKW, Wieliczka 2008.
- KALWAJTYS E., 1996, Kaplica św. Antoniego, *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, t. XIX, 470-110. Wieliczka.
- KONWERSKA B., 2020, Ruch turystyczny w Kopalni Soli Wieliczka w okresie zarządu austriackiego (1772-1918), Wieliczka.
- KONWERSKA B., 2022, Pomoc i opieka społeczna w salinie wielickiej w dobie zaborów (1772-1918). Wieliczka.
- KOZŁOWSKI R., 1998, *Dzieje Reprezentacyjnej Orkiestry Kopalni Soli w Wieliczce na tle amatorskiego ruchu w regionie*, praca magisterska AM w Krakowie, maszynopis, Kraków.
- KROKOSZ P., 2011, Życie kulturalne Wieliczki od XIX wieku do czasów współczesnych, *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, t. XXVII, 103-152, Wieliczka.
- LEŚNY M., WOLAŃSKA A., 2017, *Kalendarium, 20-lecie Spółki Kopalnia Soli „Wieliczka” Trasa Turystyczna 1997-2017.*, maszynopis, Wieliczka.
- LEŚNY M., 2018, Marka, z której możemy być dumni, w: UNESCO, *Mina i górnicy. 40 lat Kopalni Soli „Wieliczka” na liście UNESCO.*, 129-138.
- MARKOWSKI I., 2001, Wielicka orkiestra salinarna, *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, t. XXI, 179-202, Wieliczka.
- MIEDZOBRODZKA M., 2021, Wieliczka w czasach autonomii galicyjskiej. Relacje między miastem a Kopalnią. Wieliczka.
- PURCHLA J., 1999, red. naukowy, *Dziedzictwo a turystyka*. Kraków.
- PURCHLA J., 2013, *Dziedzictwo kulturowe*, w: *Kultura a rozwój* red. Hausner J., Karwińska A., Purchla J., Warszawa.
- SZYBIŃSKI Z., 1977, Ruch turystyczny w kopalni wielickiej, *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, t. VI, 141-160, Wieliczka.
- WOLAŃSKA A., SKUBISZ M., 2016, *Krzyż i sól dziedzictwo wiary wielickich górników*, Wieliczka.
- WOLAŃSKA A., 2018, *Wiara i patriotyzm w rzeźbach wielickich górników*, Kraków
- WOLAŃSKA A., PRZYBYŁO J., 2019/2020, Kaplica Św. Antoniego w Kopalni Soli „Wieliczka” przykładem ratowania kulturowego i naturalnego dziedzictwa.
- WOLAŃSKA A., 2015, Jest w orkiestrze dętej jakaś siła czyli historia Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Kopalni Wieliczka w latach 1830-2015, w: *Biblioteczka Wielicka*, z. 159, 5-21.
- ZIARKOWSKI D., *Turystyka i sztuka – wzajemne relacje z perspektywy semiotycznej*, „Turystyka Kulturowa”, nr 5/2012, s. 22-37.
- Dz.U.2023.396. Akt obowiązujący. Konwencja Ramowa Rady Europy o wartościach dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, sporządzona w Faro dnia 27 października 2005 r.
- Dz. U. 2022 poz. 1288 USTAWA z dnia 12 maja 2022 r. o ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, sporządzonej w Faro dnia 27 października 2005 r.

STRONY INTERNETOWE/WEBSITES

- www.nid.pl
<https://www.historiasztuki.com.pl/strony/023-00-00-MECENAT.html>
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/mecenat;3939138.html>
 www.kopalnia.pl
<https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-ramowa-rady-europy-o-wartosci-dziedzictwa-kulturowego-dla-21801205>
<https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2022/1288/text/T/D20221288L.pdf>

³³ <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-ramowa-rady-europy-o-wartosci-dziedzictwa-kulturowego-dla-21801205>

³⁴ <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2022/1288/text/T/D20221288L.pdf>

³³ <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-ramowa-rady-europy-o-wartosci-dziedzictwa-kulturowego-dla-21801205>

³⁴ <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2022/1288/text/T/D20221288L.pdf>